

PROBLEMATIKA REVŠČINE IN KAKO JO REŠEVATI

Zbornik Nacionalnega foruma humanitarnih organizacij Slovenije
(NFHOS)



***PROBLEMATIKA REVŠČINE
IN KAKO JO REŠEVATI***

***Zbornik Nacionalnega foruma humanitarnih organizacij Slovenije
(NFHOS)***

AVTORJI (po abecednem vrstnem redu)	Dernovšček Hafner Dragoš Srečo Intihar Stanka Komat Anton Kožuh Novak Mateja Lamovšek Mateja Mikuš Kos Anica Novak Tereza Odar Meta Pribac Igor Regvar Bojan Romih Martina Smrtnik Slavica Sorko Nataša Stegne Simona Suša Rene Štefan Alojzij Vesel Jadranka
---	--

UREDNIKA	Tereza Novak
UREDNIŠKI ODBOR	Tereza Novak Meta Odar Nataša Sorko Alojzij Štefan
LEKTORICA	Neja Šmid
OBLIKOVANJE, PRELOM IN TISK	melior d.o.o., KRANJ
ZALOŽNIK	NFHOS – NACIONALNI FORUM HUMANITARNIH ORGNIZACIJ SLOVENIJE
ŠTEVILO IZVODOV	500

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

364.662(082)

PROBLEMATIKA revščine in kako jo reševati / [avtorji Dernovšček Hafner Nataša ...
[et al.] ; urednica Tereza Novak]. - Ljubljana : NFHOS - Nacionalni forum humanitar-
nih organizacij Slovenije, 2013

ISBN 978-961-281-179-2

1. Dernovšček Hafner, Nataša 2. Novak, Tereza
269172224

UVODNIK

V letu 2013 humanitarne organizacije v Sloveniji ugotavljamo, da je število oseb, ki potrebujejo našo asistenco naraslo že na 30 % populacije, predvsem na račun siromašenja prebivalcev in poglobljanja socialnih stisk. Po podatkih, ki smo jih zbrali v raziskavi, opravljeni med humanitarnimi organizacijami z dodeljenim statusom, ki ga podeljujeta Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in Ministrstvo za zdravje, so te v letu 2012 pomagale vsaj 744.000 osebam. Gre za dokumentirane uporabnike in za številko, ki je od prvotne zmanjšana za 60 %, saj vemo, da so nekateri uporabniki dveh, nekateri celo treh humanitarnih organizacij. Govorimo o prebivalcih Slovenije, ki so vsaj enkrat potrebovali asistenco humanitarne organizacije. V Sloveniji poznamo več vrst teh organizacij, splošne dobrodelne, organizacije, ki temeljijo na samopomoči, kot so na primer organizacije starejših, in organizacije kroničnih bolnikov. Glavno poslanstvo humanitarnosti je pomoč ljudem, ko se že znajdejo v stiski, zelo pomemben del dela humanitarnih organizacij pa je preventivno delovanje, promocija prostovoljstva, ozaveščanje, sodelovanje pri pripravi ustrežnejših politik in zagovorništvo najbolj ogroženih skupin prebivalcev, tudi socialni aktivizem. Ena od glavnih značilnosti humanitarnih organizacij je, da v svoje delo vključujejo številne prostovoljce, brez katerih bi bilo delo v tolikšnem obsegu povsem nemogoče.

Iz naše raziskave izhaja, da se število uporabnikov povečuje, opažanja, po katerih smo spraševali humanitarne organizacije, pa kažejo tudi na to, da se stiske uporabnikov večajo in poglobljajo. Ljudje prihajajo z bolj kompleksnimi težavami, ki so največje tam, kjer se združi več dejavnikov, ki vodijo v socialne stiske, kot so na primer brezposelnost in zdravstvene težave. Vse to kaže, da postajamo družba, ki pristaja na večanje razlik med ljudmi in pristaja na dejstvo, da je med nami vedno več ljudi, ki sami ne morejo poskrbeti zase in za svoje družine.

Številke kličejo po intervenciji, predvsem zato, ker so v bogati državi, z veliko naravnih virov, ugodno klimo, dobro vzpostavljenim sistemom javnega šolstva, zdravstva in drugih javnih storitev, kakršna je Slovenija, nedopustna dejstva, da se večja števila zaposlenih staršev, ki ne morejo preživeti svojih družin, da veliko število upokojencev ne more dostojno živeti, da izkoriščanju delavcev ni videti konca, in da se vztrajno večja števila brezposelnih, predvsem na račun propadlih podjetij in politike, ki ne ustvarja okolja za nove priložnosti. Posledice napačnih odločitev bremenijo našo družbo in rešitve, ki nam jih ponujajo, ne obetajo boljše prihodnosti, niso usmerjene v dobrobit večine prebivalcev, še dodatno slabšajo življenjske pogoje najbolj ogroženih slojev prebivalcev in krepijo moč peščice bogatih.

V Nacionalnem forumu humanitarnih organizacij Slovenije, v katerem je združenih 92 humanitarnih organizacij, smo se odločili, da povabimo nekatere pomembne akterje v družbi, ki se ukvarjajo z družbenimi spremembami, delujejo znotraj humanitarnih organi-

zacij, ali razvijajo nove koncepte za bolj pravično razdelitev dobrin in trajnostno politiko, k predstavitvi svojega videnja problema revščine in možnih rešitev za njeno odpravo. Vsem smo postavili enaka vprašanja, ki so bila:

1. Kako ocenjujete trenutno stanje revščine v Sloveniji?
2. Kje vidite največje pasti razraščanja revščine v Sloveniji? Kakšne bodo posledice, kam to lahko pelje?
3. Na kakšen način menite, bi lahko odpravili revščino v Sloveniji?

Dobili smo prispevke, zbrane v knjižici, izdani ob 4. Kongresu slovenskih humanitarnih organizacij, na mednarodni dan boja za odpravo revščine, 17. oktobra 2013. Naj bo to naš novi prispevek k boju proti revščini in k iskanju primerne sistema, ki bo zagotavljal dostojno preživetje vsem ljudem v Sloveniji in v svetu in bo hkrati dopuščal kreativnost in vzpodbujal posameznike, da ustvarjajo. V svetu in pri nas se namreč pojavljajo vedno novi koncepti, ki naslavljajo naraščajoči prepad med premožnimi in revnimi, in ki so vsekakor vredni razmisleka vseh dobro mislečih ljudi, morali pa bi biti vodilo razmisleka odločevalcev. V pričujoči knjižici smo zbrali nekaj idej, za katere menimo, da so vredne razmisleka v procesu iskanja novega koncepta bolj pravične družbe. Vsekakor ni smiselno, da iščemo rešitve le znotraj obstoječega sistema, ki je že dokazal, da v nespremenjeni obliki ni sposoben zagotavljati dostojnega življenja vsem, in da ob vseh špekulacijah, ki jih dopušča in celo vzpodbuja, pomeni veliko grožnjo socialni državi in vrednotam, kot so človekove pravice, pravičnost, skrb za okolje, solidarnost, spoštovanje soljudi in narave, strpnost, enakopravnost in enake možnosti za vse. Verjetno moramo razmišljati o rešitvah, ki ne izhajajo iz neoliberalističnega pogleda na svet, ki pa obenem predstavljajo možnosti za razvoj potencialov vsakega posameznika, ob dobri socialni politiki in družbenem dogovoru, ki temelji na poštenju in spoštovanju človekovih pravic. Humanitarne organizacije imamo veliko podatkov o stanju na terenu, smo pa le malokdaj enakopraven sogovornik pri ustvarjanju politik in le malokdaj upoštevane, kadar opozarjamo na možne pasti, ki jih bo katera od intervencij povzročila. Želimo si družbe, ki je sposobna v dobro vseh prebivalcev izkoristiti vsa spoznanja in razmisliti vse predloge, ki izhajajo iz različnih segmentov družbe. Temu razmisleku je namenjena knjižica.

*Tereza Novak,
predsednica Nacionalnega foruma humanitarnih organizacij Slovenije (NFHOS)*

RAZLIČNI POGLEDI NA STANJE REVŠČINE	5
<i>Stanka Intihar:</i> REVŠČINA V SLOVENIJI	5
<i>Meta Odar:</i> RAZISKAVA O DELU HUMANITARNIH ORGANIZACIJ V SLOVENIJI	13
<i>Srečo Dragoš:</i> POGLED SOCIOLOGA NA REVŠČINO – KAJ STORITI?	20
<i>Nataša Dernovšček Hafner:</i> REVŠČINA IN ZDRAVJE	28
POGLED NA REVŠČINO OD SPODAJ	30
<i>Mateja Kožuh Novak:</i> POGLED NA REVŠČINO	30
<i>Mateja Lamovšek:</i> REVŠČINA IN RDEČI KRIŽ SLOVENIJE	33
<i>Bojan REGVAR:</i> KO POSTANE REVŠČINA TUDI POLITIČNI PROBLEM.....	36
<i>Slavica Smrtnik:</i> REVŠČINA IN OCENA STANJA V SLOVENIJI NA PODROČJU DUŠEVNEGA ZDRAVJA	41
<i>Nataša Sorko:</i> VPLIV GOSPODARSKE KRIZE IN NARAŠČAJOČE REVŠČINE NA PROBLEMATIKO ZASVOJENOSTI Z ALKOHOLOM MED SLOVENSKO ODRASLO POPULACIJO.....	44
<i>Simona Stegne:</i> MATERIALNA DEPRIVACIJA KOT POSLEDICA REVŠČINE ODNOSOV	46
<i>Alojzij Štefan:</i> REVŠČINA ČLOVEKA IZKLJUČUJE.....	49
<i>Anica Mikuš Kos:</i> REVŠČINA V SLOVENIJI	53
MOŽNE REŠITVE IN STRATEGIJE ZA ODPRAVO REVŠČINE	56
<i>Anton Komat:</i> TRAJNOSTNA OSKRBA Teze za odpravo revščine	56
<i>Igor Pribac:</i> UNIVERZALNI TEMELJNI DOHODEK (UTD)	59
<i>Martina Romih:</i> SOCIALNA TRGOVINA S socialno trgovino k zmanjšanju revščine	62
<i>Rene Suša:</i> PRAVIČNA TRGOVINA Potrošnik potrošniku delojemalec oz. kako si odtrgujemo delovna mesta.....	65
<i>Jadranka Vesel:</i> SOCIALNO PODJETNIŠTVO Revščina ni več le obrobni pojav	68
O AVTORJIH	70
O NACIONALNEM FORUMU HUMANITARNIH ORGANIZACIJ SLOVENIJE (NFHOS)	73

RAZLIČNI POGLEDI NA STANJE REVŠČINE

REVŠČINA V SLOVENIJI

Stanka Intihar, Statistični urad Republike Slovenije

Stopnja tveganja revščine (relativna revščina)

Revščino lahko opredelimo kot relativno ali absolutno, ekstremno revščino. Pri absolutni revščini gre predvsem za pomanjkanje dobrin in storitev, nujno potrebnih za življenje, kot npr. hrane, pitne vode, bivališča, osnovne zdravstvene oskrbe, osnovnega izobraževanja.

Statistični uradi držav EU (tudi SURS) in Eurostat za spremljanje revščine in socialne izključenosti uporabljamo relativni koncept. Ne merimo absolutne revščine, temveč ugotavljamo, koliko ljudi je relativno revnih, torej revnih v primerjavi z drugimi. Predpostavljamo, da so revne tiste osebe, ki si ne morejo privoščiti načina življenja, običajnega za družbo, v kateri živijo, to pa vodi v socialno izključenost. Ne gre le za osnovne dobrine, kot so hrana, obleka, obutev, stanovanje, pač pa tudi dostop do nekaterih dobrin, storitev in dejavnosti (npr. do komunikacijske tehnologije, do družabnih dogodkov, do sovrstnikov ...).

Relativno revščino izražamo s stopnjo tveganja revščine (v nadaljevanju: stopnja revščine). Predstavlja delež ljudi, ki živijo v gospodinjstvih z razpoložljivim dohodkom, ki je nižji od praga tveganja revščine (v nadaljevanju: prag revščine). Prag revščine je določen na podlagi porazdelitve dohodkov in se z njo tudi spreminja. Zato tako izračunana stopnja revščine bolj kot samo revščino meri neenakost znotraj proučevane populacije. Ne pokaže, koliko prebivalcev je dejansko revnih, temveč koliko jih ima bistveno nižji dohodek glede na srednjo vrednost dohodka v državi.

Prag revščine določimo tako, da najprej za vsa gospodinjstva izračunamo njihov razpoložljivi dohodek na ekvivalentnega¹ odraslega člana (z uporabo OECD prilagojene ekvivalenčne lestvice, ki daje prvemu odraslemu članu utež 1, otro-

¹ Da bi lahko primerjali življenjsko raven gospodinjstev med seboj, moramo upoštevati njihovo velikost in sestavo. Vsi člani gospodinjstva nimajo enakih potreb, zato uporabljamo ekvivalenčne lestvice, ki upoštevajo ekonomijo obsega v gospodinjstvih. Uporabili smo OECD-jevo prilagojeno ekvivalenčno lestvico in za vsako gospodinjstvo izračunali število ekvivalentnih odraslih članov. Lestvica daje prvemu odraslemu članu utež 1; otrokom, mlajšim od 14 let, utež 0,3; vsem drugim članom, starim 14 let ali več, pa utež 0,5. Štiričlanska družina dveh odraslih in dveh otrok ima tako 2,1 ekvivalentnega odraslega člana (izračun: $1 \times 1 + 1 \times 0,5 + 2 \times 0,3 = 2,1$). Dohodek na ekvivalentnega odraslega člana gospodinjstva se izračuna tako, da se sešteje dohodek vseh članov gospodinjstva in nato deli s številom ekvivalentnih odraslih članov v gospodinjstvu.

kom, mlajšim od 14 let, utež 0,3, vsem drugim članom, starim 14 let ali več, pa utež 0,5), ga pripišemo vsem članom v gospodinjstvu in nato vse osebe razvrstimo glede na višino tako pripisanega dohodka. Dohodek osebe na sredini te porazdelitve je mediana; vrednost v višini 60 % mediane pa je prag tveganja revščine.

Po podatkih iz Raziskovanja o dohodkih in življenjskih pogojih (SILC) za leto 2012² je bila stopnja tveganja revščine v Sloveniji 13,5-odstotna; pod pragom tveganja revščine je živelo 271.000 oseb, od tega 124.000 moških in 147.000 žensk. Prag tveganja revščine je znašal 7.273 EUR na ekvivalentnega odraslega člana gospodinjstva na leto oz. 606 EUR na mesec. Štiričlanska družina z dvema odraslima in z dvema otrokoma, mlajšima od 14 let, je morala imeti vsaj 1.273 EUR razpoložljivega neto dohodka na mesec, dvočlansko gospodinjstvo brez otrok pa vsaj 909 EUR na mesec, da sta se dvignila nad prag revščine.

Stopnja tveganja revščine se je od leta 2005 dalje zniževala, se pred začetkom gospodarske krize (v letu 2009, podatki o dohodku iz leta 2008) znižala na najnižjo raven, dosegla najvišji skok v letu 2010 (dohodek iz leta 2009, prvo leto gospodarske krize) in najvišjo raven v letu 2011. Tudi prag tveganja revščine je sledil krizi. Od leta 2005 (5.278 EUR letno ali 440 EUR mesečno) do leta 2009 (7.118 EUR letno ali 593 EUR mesečno) je vedno bolj naraščal. V prvem letu gospodarske krize se je nekoliko znižal, nato pa spet nekoliko zvišal in dosegel najvišjo raven v letu 2012 (7.273 EUR letno ali 606 EUR mesečno).

Tabela 1: Prag tveganja revščine, Slovenija

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Letni prag tveganja revščine (EUR)	5.278	5.590	5.944	6.536	7.118	7.042	7.199	7.273
Mesečni prag tveganja revščine (EUR)	440	466	495	545	593	587	600	606

Vir: SURS

² Izračun temelji na dohodkih, prejetih v letu 2011, saj je bilo leto 2011 dohodkovno referenčno leto v raziskovanju za leto 2012. Vir za izračun stopnje tveganja revščine in drugih kazalnikov za leto 2012 so bili podatki iz Raziskovanja o dohodkih in življenjskih pogojih (SILC) za leto 2012, ki je bilo izvedeno na podlagi podatkov, pridobljenih v Anketi o življenjskih pogojih v letu 2012 (leto izvedbe SILC), in administrativnih ter registrskih podatkov za leto 2011 (referenčno leto za dohodek).

Tabela 2: Stopnja tveganja revščine pred in po socialnih transferjih, Slovenija

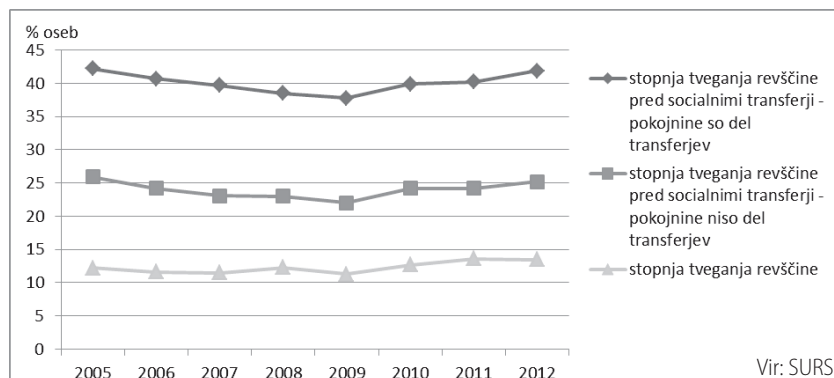
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Stopnja tveganja revščine (% oseb)	12,2	11,6	11,5	12,3	11,3	12,7	13,6	13,5
Stopnja tveganja revščine pred socialnimi transferji – pokojnine niso del transferjev (% oseb)	25,9	24,2	23,1	23,0	22,0	24,2	24,2	25,2
Stopnja tveganja revščine pred socialnimi transferji – pokojnine so del transferjev (% oseb)	42,2	40,7	39,7	38,5	37,8	39,9	40,2	41,9

Vir: SURS

Stopnja tveganja revščine pred socialnimi transferji

Osnovna stopnja revščine je stopnja revščine po socialnih transferjih, ko so tudi vsi družinski in socialni prejemki, vključno s pokojninami, vključeni v dohodek. Če od dohodka odštejemo socialne transferje, lahko izračunamo stopnjo revščine pred socialnimi transferji in tako analiziramo vpliv le-teh na stopnjo tveganja revščine. Če v dohodek ne bi šteli družinskih in socialnih prejemkov, bi se stopnja revščine skoraj podvojila, pri starejših osebah pa bi presegla 30 %. Če bi od dohodka odšteli še pokojnine, bi se stopnja revščine še zvišala – presegla bi 40 %, pri osebah, starejših od 64 let, bi se pričakovano približala 90 %. Ti podatki kažejo, da so socialni transferji, ki blažijo stiske gospodinjstev s prenizkimi dohodki, v Sloveniji še vedno pomemben vzvod za zniževanje revščine in dohodkovne neenakosti.

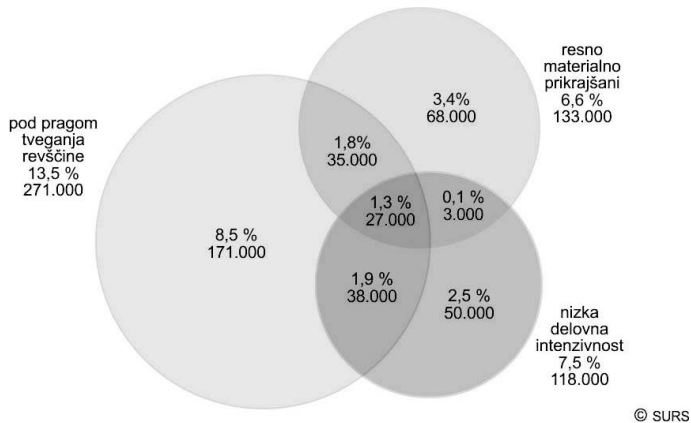
Grafikon 1: Vpliv socialnih transferjev na stopnjo tveganja revščine, Slovenija



Revščina ali socialna izključenost

Zmanjšanje revščine in socialne izključenosti je eden od petih ciljev strategije Evropa 2020, ki razvoj pojmuje kot gospodarsko rast ob hkratni blaginji čim večjega števila ljudi. Za spremljanje tega cilja je Evropski svet potrdil kazalnik revščine ali socialne izključenosti. Socialna izključenost je širši pojem od stopnje tveganja revščine, saj obsega tudi ljudi, ki so resno materialno prikrajšani³ ali živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo⁴. Ti trije kazalniki skupaj lahko bolje pokažejo večdimenzionalnost revščine in socialne izključenosti ter povezavo s trgov delu.

Grafičon 2: Osebe pod pragom tveganja revščine ali socialno izključene osebe, Slovenija, 2012



Vir: SURS

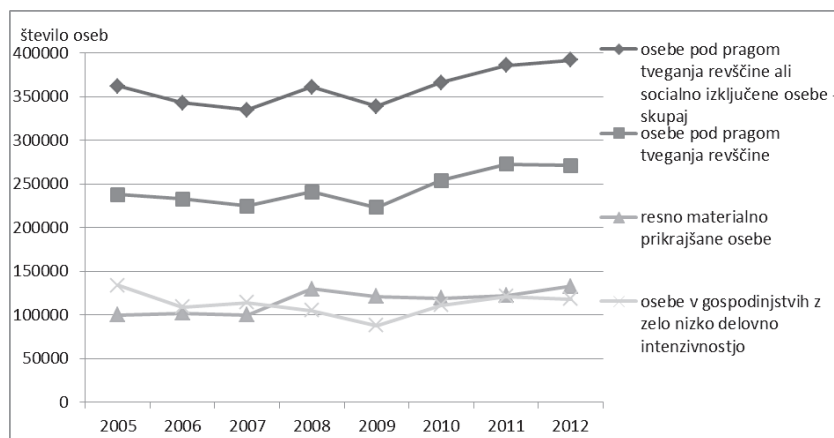
Delež oseb, ki so socialno izključene zaradi izpolnjevanja vsaj enega od treh pogojev, je v letu 2012 znašal 19,6 %. Število revnih ali socialno izključenih oseb v Sloveniji se je znižalo s 362.000 v letu 2005 na 339.000 v letu 2009 (podatki o dohodku iz leta 2008, pred začetkom gospodarske krize), v letu 2010 (začetek krize, dohodkovno leto 2009) je naraslo na 366.000. V letu 2012 je v Sloveniji živel že 392.000 ali 19,6 % revnih ali socialno izključenih oseb, od tega 6,6 % ali 133.000 resno materialno prikrajšanih, v gospodinjstvih z zelo nizko delovno

3 Resno materialno prikrajšane so osebe, ki si zaradi omejenih finančnih virov gospodinjstva ne morejo privoščiti najmanj štirih od devetih dobrin, potrebnih za dostojno življenje: 1) plačila hipoteke, najemnine, rednih stanovanjskih stroškov ali obrokov za odplačevanje kreditov, 2) primerno ogrevanega stanovanja, 3) poravnave nepričakovanih izdatkov, 4) mesnega ali enakovrednega vegetarijanskega obroka vsaj vsak drugi dan, 5) enotedenskih letnih počitnic za vse člane gospodinjstva, 6) osebnega avtomobila, 7) pralnega stroja, 8) barvnega televizorja, 9) telefona.

4 Nizko delovno intenzivna so gospodinjstva, v katerih so odrasli člani (stari 18–59 let) v letu pred izvedbo ankete delali manj kot 20 % svojega potencialnega delovnega časa. V izračun tega kazalnika so vključene samo osebe, stare 0–59 let.

intenzivnostjo jih je živel 7,5 % ali 118.000, pod pragom tveganja revščine pa 13,5 % ali 271.000. Glede na leto 2011 se je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti zvišala za 0,3 odstotne točke, zaradi večjega števila resno materialno prikrajšanih, kar je razvidno iz grafikona 3.

Grafikon 3: Osebe pod pragom tveganja revščine ali socialno izključene osebe, Slovenija



Vir: SURS

Neenakost porazdelitve dohodka

Neenakost porazdelitve dohodka je v Sloveniji relativno nizka in stabilna. Prikazujemo jo z razmerjem kvartilnih razredov (80/20)⁵ in Ginijevim količnikom⁶. Nižja je njuna vrednost, manjše so razlike v porazdelitvi dohodka v družbi oz. bolj enakomerno je dohodek porazdeljen med gospodinjstva. Vrednost Ginijevega količnika se je od leta 2005 dalje rahlo zniževala in dosegla najnižjo raven (22,7 %) pred začetkom gospodarske krize (v letu 2009, podatki o dohodku iz leta 2008), z začetkom krize pa ponovno narasla na raven iz leta 2005 (23,8 %) oz. 2006 (23,7 %). Podobno gibanje zasledimo tudi pri razmerju kvartilnih razredov. Vrednost 3,4 v letu 2012 pomeni, da je imelo 20 % oseb z najvišjim dohodkom v Sloveniji 3,4-krat več dohodka od 20 % oseb z najnižjim dohodkom.

5 Razmerje kvartilnih razredov (80/20) je razmerje med vsoto ekvivalentnega razpoložljivega dohodka oseb v najvišjem in najnižjem kvartilnem razredu. Osebe so razvrščene v pet kvartilnih razredov glede na neto razpoložljivi dohodek na ekvivalentnega člana gospodinjstva. V prvem kvartilnem razredu je 20 % oseb iz gospodinjstev z najnižjim ekvivalentnim dohodkom, v petem kvartilnem razredu pa 20 % oseb iz gospodinjstev z najvišjim ekvivalentnim dohodkom.

6 Ginijev količnik je mera za koncentracijo dohodka in lahko zavzame vrednost med 0 in 1, ker ga prikazujemo v odstotkih, pa med 0 in 100 %.

Tabela: Kazalnika dohodkovne neenakosti, Slovenija

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ginijev količnik (%)	23,8	23,7	23,2	23,4	22,7	23,8	23,8	23,7
Razmerje kvintilnih razredov (80/20)	3,4	3,4	3,3	3,4	3,2	3,4	3,5	3,4

Vir: SURS

Skupine prebivalcev pod pragom tveganja revščine

Poleg osnovne stopnje revščine smo to izračunali tudi za družbenoekonomске kategorije oseb in gospodinjstev. Tako ugotavljamo, katere so tiste skupine prebivalstva, ki so v relativno slabšem položaju glede na vse prebivalstvo in jih revščina tudi bolj ogroža.

Več revnih med brezposelnimi in neaktivnimi

V letu 2012 so bile med bolj ogroženimi skupinami vse skupine neaktivnih oseb, razen upokojenih in drugih neaktivnih moških. Med neaktivnimi so bile v najslabšem položaju brezposelne osebe s 46,9-odstotno stopnjo revščine, sledile pa so upokojene (20,4 % oseb pod pragom revščine) in druge neaktivne ženske (18,2 %).

V najboljšem položaju so bile delovno aktivne (zaposlene in samozaposlene) osebe, ne glede na spol. V tej skupini so bile ženske z nižjo stopnjo revščine (5,3 %) v nekoliko boljšem položaju od moških (7,6 %). Čeprav je bila stopnja revščine pri delovno aktivnih osebah nizka, so le-te predstavljale petino vseh oseb, ki so živele pod pragom revščine.

Primerjava gospodinjstev glede na njihovo delovno intenzivnost⁷ je pokazala,

⁷ Delovna intenzivnost gospodinjstva je izračunana kot razmerje med številom mesecev v referenčnem letu, v katerih so bili za delo sposobni člani gospodinjstva (torej osebe v starosti od 18 do 64 let, razen vzdrževanih otrok) dejansko delovno aktivni (tj. zaposleni ali samozaposleni), in številom mesecev, v katerih bi bili za delo spodobni člani lahko delovno aktivni. V delovno neintenzivnih gospodinjstvih ni bil nihče od za delo sposobnih članov delovno aktiven niti en mesec v letu, v delovno intenzivnih gospodinjstvih pa so bili vsi za delo sposobni člani delovno aktivni celo leto. Delno delovno intenzivna so gospodinjstva, v katerih je bil vsaj en za delo sposoben član delovno aktiven le del leta. Ko gospodinjstvom določimo delovno intenzivnost, za izračun stopnje tveganja revščine upoštevamo vse člane teh gospodinjstev. Gospodinjstev, v katerih živijo samo študenti (trenutni status aktivnosti), stari od 18 do 24 let, ter gospodinjstev, v katerih živijo samo osebe, starejše od 64 let, se ne upošteva pri izračunu tega kazalnika.

da so bila v daleč najslabšem položaju gospodinjstva, v katerih ni bil nihče delovno aktiven. Pod pragom revščine je živelo 29,1 % oseb iz takih gospodinjstev brez vzdrževanih otrok in 70,1 % oseb iz gospodinjstev brez delovno aktivnih članov, v katerih so živeli tudi vzdrževani otroci. Visoko stopnjo revščine so izkazovala tudi gospodinjstva z vzdrževanimi otroki, v katerih je bila manj kot polovica za delo sposobnih članov delovno aktivnih, 35,3-odstotno.

Pod pragom revščine pa je bilo tudi 4,1 % oseb iz gospodinjstev, v katerih so bili vsi za delo sposobni člani celo leto delovno aktivni.

Enočlanska gospodinjstva so med najbolj ogroženimi

Glede na velikost in sestavo gospodinjstva so bila v letu 2012 s 36,7-odstotno stopnjo revščine najbolj ogrožena enočlanska gospodinjstva. Med njimi so bili v najboljšem položaju moški, mlajši od 65 let, z 32-odstotno stopnjo revščine, v najslabšem položaju pa starejše ženske s 44-odstotno stopnjo revščine.

Enočlanskim gospodinjstvom so z visoko stopnjo revščine sledila enostarševska gospodinjstva z najmanj enim vzdrževanim otrokom (25,8 % oseb pod pragom revščine) in pari z najmanj tremi vzdrževanimi otroki (15,9 % oseb pod pragom revščine). Nekoliko manj ogroženi so bili pari z enim ali dvema vzdrževanima otrokoma in pari brez otrok; stopnje revščine teh skupin so bile pod povprečjem. Če primerjamo gospodinjstva glede na zaposlenost delovno sposobnih članov, pa vidimo, da so bila gospodinjstva z brezposelnimi in z otroki mnogo bolj ogrožena kot primerljiva gospodinjstva brez otrok.

Revščina bolj ogroža ženske kot moške

Med vsemi osebami pod pragom revščine je bilo v letu 2012 46 % moških in 54 % žensk. Ženske do 64. leta starosti so bile glede stopnje revščine v približno enakem položaju kot moški, po 64. letu starosti pa opazamo velik razkorak v stopnji revščine med spoloma, na škodo žensk.

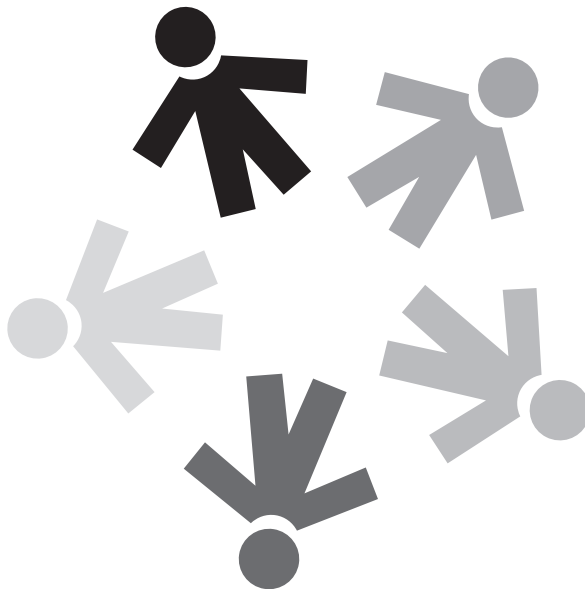
Z mnogo višjimi stopnjami revščine od moških so še posebej izstopale ženske, stare nad 64 let (25,0 %) in upokojene ženske (20,4 %). Stopnja revščine enako starih moških (11,7 %) in upokojenih moških (12,0 %) je bila pod slovenskim povprečjem.

V najslabšem položaju so bile s 40,1-odstotno stopnjo revščine ženske, ki so živele same, vendar je bila tudi stopnja revščine moških, ki so živeli sami (32,3 %), daleč nad povprečjem.

Delovno aktivne ženske (5,3-odstotna stopnja revščine) so bile v malo boljšem položaju (7,6 %) od delovno aktivnih moških, na drugi strani pa so bile tudi brezposelne ženske (45,5 %) v nekoliko boljšem položaju od brezposelnih moških (48,1 %).

Tretjina najemnikov pod pragom tveganja revščine

Če pogledamo stanovanjsko razmerje gospodinjstva, so bili najemniki v precej slabšem položaju od lastnikov. Pod pragom revščine je v letu 2012 živel 33,3 % oseb v najemniških stanovanjih in 11,7 % oseb v lastnih stanovanjih⁸. Kljub mnogo višji stopnji revščine oseb v najemniških stanovanjih pa je bil delež teh oseb med vsemi osebami pod pragom mnogo nižji (20,9 %) od deleža oseb, ki so živele v lastnih stanovanjih (79,1 %).



⁸ Med osebe, ki živijo v lastnih stanovanjih, štejemo tudi uporabnike stanovanj - osebe, ki živijo v stanovanjih sorodnikov, znancev, prijateljev... in zanje ne plačujejo najemnine.

RAZISKAVA O DELU HUMANITARNIH ORGANIZACIJ V SLOVENIJI

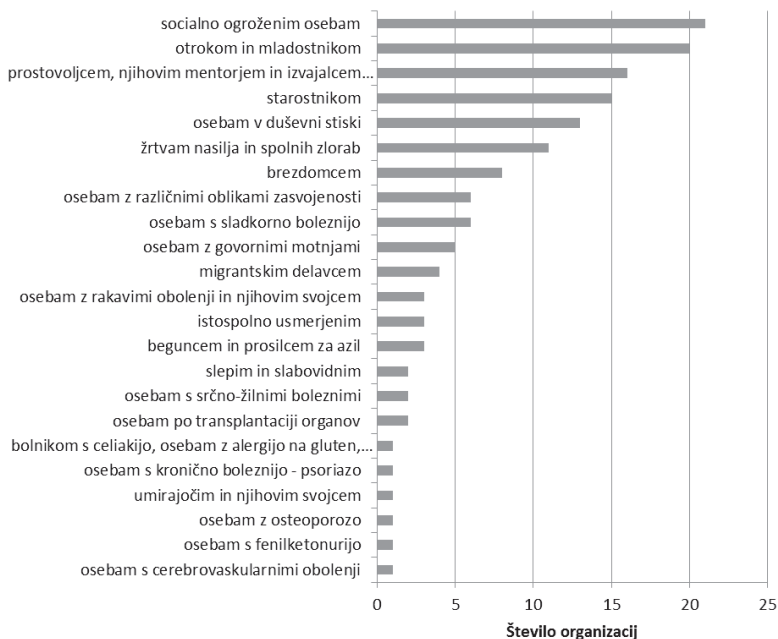
Meta Odar, NFHOS

Nacionalni Nacionalni forum humanitarnih organizacij Slovenije (NFHOS) je v mesecu septembru 2013 združeval 92 organizacij s podeljenim statusom humanitarne organizacije v Sloveniji. Spomladi 2013 je NFHOS svoje članice pozval k izpolnitvi ankete o številu uporabnikov njihovih programov, številu zaposlenih in drugih sodelavcev ter o spremembah, ki jih zaznavajo v zadnjih letih.

Anketo je izpolnilo 54 organizacij, ki so po zbranih podatkih v letu 2012 imele 1.860.938 uporabnikov. Ker humanitarne organizacije z namenom nudenja čim boljše pomoči sodelujejo med seboj, je veliko oseb uporabnikov dveh organizacij, nekatere osebe pa so uporabnice tudi treh humanitarnih organizacij, zato smo število zmanjšali za 60 %. S tem izračunom smo ugotovili, da je **v letu 2012 vsaj 744.000 oseb vsaj 1-krat potrebovalo pomoč humanitarnih organizacij.**

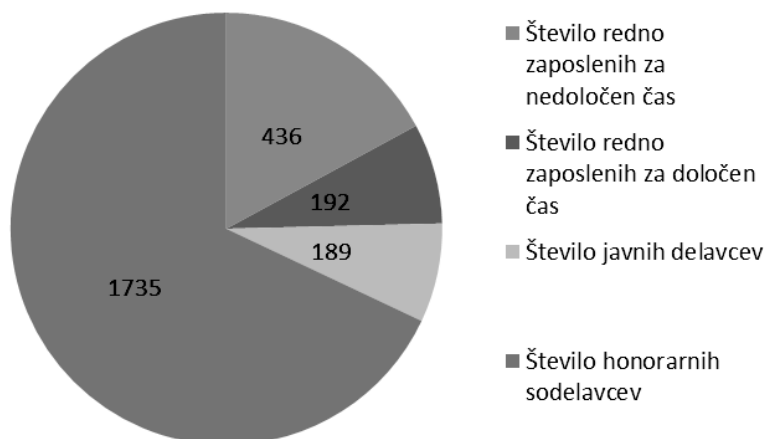
Humanitarne organizacije članice NFHOS, ki so izpolnile anketo, nudijo pomoč, informacije, svetovanje in podporo spodaj navedenim ciljnim skupinam, med katerimi so tako uporabniki kot tudi drugi vključeni v delo humanitarnih organizacij (npr. prostovoljci).

Graf 1: Ciljne skupine, ki jim humanitarne organizacije članice NFHOS nudijo pomoč, informacije, svetovanje in podporo



Glede na rezultate ankete je v 54 humanitarnih organizacij vključenih kar 33.533 prostovoljcev. 54 humanitarnih organizacij ima skupaj 2.552 redno zaposlenih in drugih sodelavcev. Od tega je 436 redno zaposlenih za nedoločen čas, 192 redno zaposlenih za določen čas, 189 zaposlenih preko javnih del in 1735 honorarnih sodelavcev.

Graf 2: Število zaposlenih in drugih sodelavcev v humanitarnih organizacijah

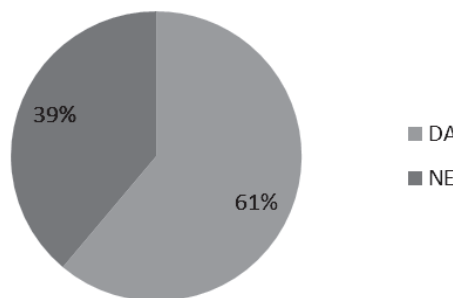


Humanitarne organizacije smo v anketi povprašali tudi o pogojih za njihovo delovanje. 33 organizacij meni, da so zadovoljni vsi pogoji (prostori, zaposlitve, financiranje) za strokovno in kvalitetno izvajanje programov njihove organizacije, medtem ko 21 organizacij meni, da niso zadovoljni vsi pogoji. Največje težave za delovanje predstavlja **pomanjkanje finančnih sredstev**, kar je izpostavilo 13 organizacij. Humanitarne organizacije si želijo rednega in večletnega financiranja, saj negotovost financiranja otežuje izvajanje programov. Prav tako si želijo, da bi lahko pridobile sredstva za osnovno delovanje humanitarnih organizacij. Prihaja tudi do pomanjkanja sredstev za izvajanje programov, ki jih trenutno nihče ne financira, bi pa bili nujno potrebni za uporabnike humanitarnih organizacij, na primer analize živil na vsebnost glutena. V zadnjih letih delo organizacijam otežujejo tudi zmanjševanja sredstev že podpisanih pogodb in zamude ter neplačila lokalnih skupnosti. 11 organizacij je kot eno izmed težav za izvajanje programov navedlo **slabe prostorske pogoje**. Nekatere organizacije imajo težave pri pridobivanju prostorov zaradi negativne podobe njihovih uporabnikov v javnosti. Na delovanje humanitarnih organizacij negativno vpliva tudi **pomanjkanje kadra**, saj zaradi omejenih finančnih sredstev velikokrat ne morejo zaposliti potrebnega kadra. Opazno je pomanjkanje ugodnosti ali olajšav pri zaposlovanju v humanitarnih organizacijah. Prav tako pa je prisotno pomanjkanje sredstev za delo administratorja, ki je nujno potreben za transparentno delovanje humanitarne organizacije. Nekatere humanitarne organizaci-

je tudi navajajo, da je zaradi pomanjkanja dolgoročnega financiranja in kadrov oteženo strateško planiranje organizacije, predvsem pa je potrebno izpostaviti dejstvo, da je vse več administrativnih zahtev s strani financerjev, ki otežujejo učinkovito izvajanje programov.

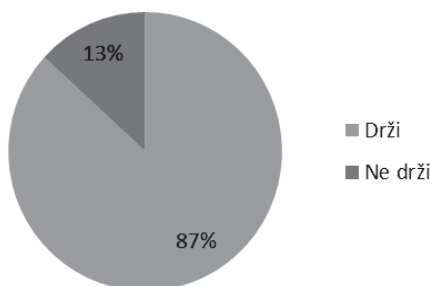
Graf 3: Ali so zadovoljeni vsi pogoji (prostori, zaposlitve, financiranje) za strokovno in kvalitetno izvajanje programov vaše organizacije?

Pri sestavljanju vprašalnika smo posebno pozornost namenili spremembam, ki jih humanitarne organizacije v zadnjih nekaj letih zaznavajo glede svojih uporabnikov. Kar 46 organizacij je navedlo, da njihovih uporabniki potrebujejo večji obseg pomoči, kot so jo pred petimi leti. Zgolj 7 organizacij je navedlo, da ta trditev ne drži.



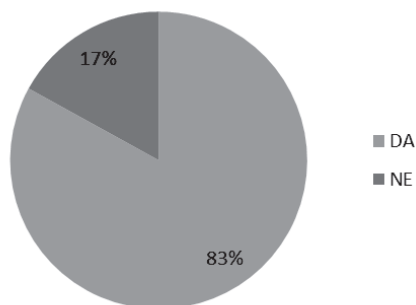
Graf 4: Uporabniki naših programov potrebujejo večji obseg pomoči, kot so jo pred petimi leti (v času pred krizo).

9 organizacij je navedlo, da v zadnjih treh letih niso zaznali nobenih sprememb glede svojih uporabnikov, 45 organizacij pa je navedlo, da so zaznali spremembe v zadnjih treh letih.



Graf 5: Ali v zadnjih treh letih zaznavate kakšne spremembe glede svojih uporabnikov?

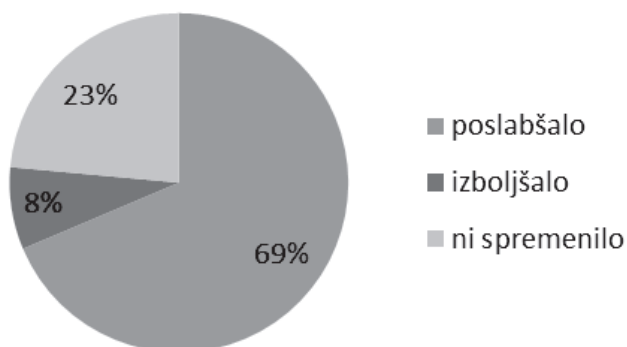
13 organizacij je poudarilo, da so primeri, ki jih rešujejo v okviru svojih programov, v zadnjih nekaj letih postali **kompleksnejši**. Več je pridruženih motenj in pojavov dvojnih diagnoz. Osebnostne stiske so se poglobile. Pojavljajo se uporabniki, ki imajo več stisk in potrebujejo več podpore in pomoči. Stiske uporabnikov se-



gajo na več področij, poleg materialnih stisk in revščine segajo tudi na področje duševnih težav in socialne izključenosti. Uporabniki so v svetovalni proces vključeni dalj časa, večja je tudi potreba po dolgotrajnejši rehabilitaciji. Pri bolnikih je opazno večje število ponovitev bolezni. Organizacije, ki nudijo pomoč osebam z različnimi oblikami zasvojenosti, navajajo, da je vse več uporabnikov, ki kombinira različne droge, poleg tega pa še alkohol in tablete. Prav tako je vse več starejših uporabnikov uživalcev drog, mladih odvisnikov in ženskih zasvojenk. Večati se je začelo število uporabnikov s pridruženo motnjo oziroma komorbidno motnjo (duševna bolezen in težave z odvisnostjo oziroma zlorabo prepovedanih drog ali zdravil). Prav tako je močno opazna **porast duševnih stisk**, zlasti depresije in anksioznih motenj, ki so posledica poslabšanja socialnih razmer zaradi gospodarske krize. Vse več je obolenj povezanih s stresom. Vse več je strahu in negotovosti zaradi stanja v zdravstvenem in pokojninskem sistemu ter slabših možnosti na trgu dela. Poslabšal se je položaj starostnikov, ki jih skrbi sedanost in tudi prihodnost. Organizacije opažajo, da si starši ne upajo na bolniško, da bi lahko skrbeli za otroka, ker se bojijo izgube službe. Organizacije zaznavajo tudi **slabše finančno stanje uporabnikov**. Več je stisk uporabnikov zaradi socialne ogroženosti in brezposelnosti. Zaznati je večjo revščino uporabnikov in pomanjkanje neprofitnih stanovanj. Povečana je potreba po finančni pomoči uporabnikom. Zaradi finančne, ekonomske in zaposlitvene negotovosti se ženske težje odločajo zapustiti nasilni odnos. Nekatere organizacije opažajo, da je vse več nasilja in več žrtev nasilja, ki niso prejemniki socialne denarne pomoči. Vse več je primerov nasilja mladostnikov nad svojimi starši. Manj je sodelovanja staršev, svojcev in bližnjih oseb. Nekatere organizacije opažajo tudi povečano število otrok s posebnimi potrebami, večje število starejših potrebnih pomoči in vedno mlajše osebe obbolele za rakom. Povečana je tudi problematika brezdomstva ter števila oseb brez državljanstva in brezdomcev iz drugih držav. **Potrebe uporabnikov se spreminjajo in postajajo vse večje, kar zahteva večjo širino znanja in hitrejše odzive.**

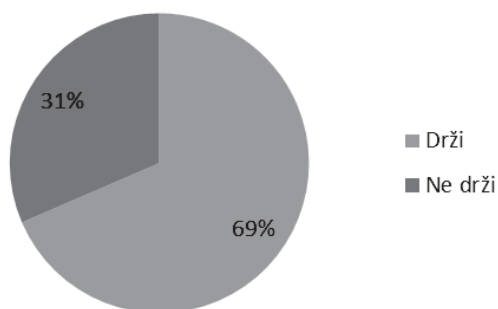
Kar 36 organizacij je navedlo, da se je življenje njihovih uporabnikov v zadnji treh letih v povprečju poslabšalo. 12 organizacij je navedlo, da se življenje njihovih uporabnikov v zadnji treh letih v povprečju ni spremenilo. Le 4 organizacije so navedle, da se je stanje njihovih uporabnikov v zadnjih treh letih v povprečju izboljšalo.

Graf 6: Življenje naših uporabnikov se je v zadnji treh letih v povprečju poslabšalo, izboljšalo ali ni spremenilo.

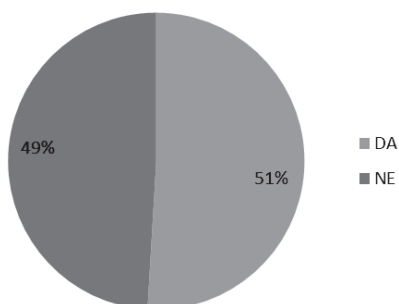


37 organizacij je navedlo, da se je število uporabnikov programov v njihovi organizaciji v zadnjih treh letih povečalo. 17 organizacij je navedlo, da ta trditev ne drži za njihovo organizacijo. Nekatere organizacije so navedle, da se število uporabnikov programov njihove organizacije v zadnjih 3 letih ni povečalo, da pa so se povečale njihove potrebe.

Graf 7: Število uporabnikov programov v naši organizaciji se je v zadnjih treh letih povečalo.



Graf 8: Ali zaznavate, da pomoč in informacije potrebujejo nove skupine uporabnikov, ki se pred krizo niso obračale na vas?



Polovica organizacij je navedla, da pomoč in informacije potrebujejo nove skupine uporabnikov, ki se pred krizo niso obračale na njih. Nove skupine uporabnikov predstavljajo:

- osebe z dvojnimi diagnozami – poleg duševnih težav še razne zasvojenosti, osamljeni in materialno ogroženi starejši ljudje, brezposelni;
- uporabniki s pridružno motnjo oziroma komorbidno motnjo (duševna bolezen in odvisnost oziroma zloraba prepovedanih drog ali zdravil);
- šole, vrtci, svojci in prijatelji, ki se zanimajo za boljše spoznavanje bolezni;
- osebe v socialni stiskah;
- osebe, ki so jim bile odvzete dosedanje pravice (znižanje, ukinitve pokojnin ...);
- osebe z duševno motnjo;
- osebe, ki so dolgotrajno brezposelne;
- iskanci zaposlitve z govorno-jezikovnimi motnjami;
- osebe s povečano depresijo, stigmatizacijo;
- socialno ogrožene osebe s kronično boleznijo ;
- osebe, ki so izgubljene v pravosodnih postopkih oziroma ne dosežejo svojega dneva na sodišču;
- osebe z duševno stisko v kombinaciji z odvisnostjo od opojnih substanc;
- heteroseksualne osebe (spolne delavke), ki se želijo brezplačno in anonimno testirati na spolno prenosljive okužbe;
- osebe s stanovanjsko problematiko (deložacije);
- tujci;
- romska populacija v varnih hišah;
- migrantski delavci.

Med mlajšo populacijo humanitarne organizacije zaznavajo sledeče nove skupine uporabnikov:

- mlajši onkološki bolniki;
- mlajši diabetiki;
- mlajše, nezaposlene, socialno ogrožene osebe;
- mladi, ki so žrtve nasilja in ne morejo do službe;
- mladi, ki ne morejo do služb in postanejo nasilni do okolice;
- mladi, ki se samopoškodujejo;
- vse mlajši z motnjami hranjenja;
- mladi brezdomci.

Med starejšo populacijo humanitarne organizacije zaznavajo sledeče nove skupine uporabnikov:

- starejši, žrtve brezposelnih otrok;
- starejši, ki doživljajo nasilje;
- starejši, pomoči potrebni, predvsem vdove, ki rabijo pomoč ali le druženje;
- starejši brezposelni;
- osamljeni starejši, ki potrebujejo pomoč na domu – osebno pomoč, v gospodinjstvu, delo na vrtu, spremstvo po raznih opravkih in drugo.

Za zaključek naj povzamem, da je v letu 2012 vsaj 744.000 vsaj 1-krat potrebovalo pomoč humanitarnih organizacij. Potrebe uporabnikov humanitarnih organizacij se spreminjajo in postajajo vse večje. Kar 87 odstotkov vprašanih organizacij meni, da njihovi uporabniki potrebujejo večji obseg pomoči, kot so jo pred petimi leti. Primeri, ki jih humanitarne organizacije rešujejo v okviru svojih programov, so v zadnjih nekaj letih postali kompleksnejši. Opazna je porast duševnih stisk in slabše finančno stanje uporabnikov. Življenja uporabnikov se v zadnji treh letih v večini niso izboljšala. Povečalo se je število uporabnikov, humanitarne organizacije pa so zaznale tudi nove skupine uporabnikov, ki se pred krizo niso obračale na njih. Kljub temu, da se vse več ljudi obrača po pomoč na humanitarne organizacije, za njihovo strokovno in kvalitetno izvajanje programov niso izpolnjeni vsi pogoji. Za uspešno izvajanje programov humanitarne organizacije potrebujejo več finančnih sredstev, boljše prostorske pogoje, več kadra in manj administrativnih zahtev.



POGLED SOCIOLOGA NA REVŠČINO – KAJ STORITI?

Dr. Srečo Dragoš, Fakulteta za socialno delo

Uvod

Evropski odgovor na sedanjo krizo je dvojen, vsesplošna varčevalna politika in strukturne reforme, pri čemer je drugi cilj še nevarnejši od prvega. Čeprav je v zvezi s prvim odgovorom – varčevanje – opazno rahlo mehčanje evropske doktrine, ki se dogaja vzporedno z rahlim oživiljanjem gospodarstva, je neoliberalna smer še vedno prevladujoča. Pri drugem evropskem odgovoru na krizo – strukturne reforme – pa ni nikjer znakov mehčanja. Bolj je verjetno nasprotno, deklarativno popuščanje pri varčevanju utrjuje dejanske reformne pritiske (»trojka« itd.). Kajti pri strukturnih reformah gre predvsem za nižanje izdatkov za socialno politiko, na račun katere se naj poveča privatizacija pokojninskih skladov ter zdravstvenega in izobraževalnega sistema. V tem smislu gre za tipično amerikanizacijo evropskega socialnega modela (gl. Lettieri, 2012). Temu trendu se zlasti najmanjše in najnovejše članice EU ne znajo izogniti, kar velja tudi za Slovenijo in njeno novejšo zakonodajo na socialnem področju (SD 2011). S tem se krepijo negativni učinki na integracijo marginaliziranih družbenih skupin in na celotno družbeno strukturo. Teh problemov ni mogoče regulirati z abdiciranjem državne regulacije, ki bi na področju socialnega varstva »sprostila« individualno pobudo, privatizacijo socialnih dejavnosti, pocenila stroške države in okrepila mahanje z »nevidno roko« trga.

Problem

Kakšna naj bi bila vloga socialne države v kriznih časih, je napovedal že bivši finančni minister Janez Šušteršič v intervjuju za *Dnevnik*:

»Državni proračun, prerazdeljevanje denarja in zadolževanje niso viri za zagotavljanje socialne države!.../ Čeprav se sliši to zelo ekonomsko staromodno, zagotavlja socialno državo in pogoje, da ljudje v njej dobro živijo, predvsem gospodarska moč države«, nakar iz tega bivši minister izpelje sklep, da »je jasno, da ekonomsko šibka država ne more biti socialna« (Svenšek, Vuković, 2012.: 10).

Problematičnost citirane mentalitete ni le v tem, da direktno zavrača drugi člen Ustave RS⁹, saj je videti, da ni sporna niti za sedanjo slovensko vlado. Ta spet napoveduje krčenje socialne države in reduciranje socialnih transferjev, čeprav osnovna socialna pomoč (260 evrov) ne dosega niti polovice statističnega zneska, ki določa prag revščine. Vloga socialne države bi morala biti ravno nasprotna zgornjim navedbam: socialna država je potrebna tudi – in zlasti! – takrat, ko

⁹ »Slovenija je pravna in socialna država« (2. Člen Ustave RS).

se gospodarstva nahajajo v recesiji, in ko se stroški varčevanja v največji meri prevalijo na spodnje sloje. Socialne vloge države ni mogoče izvajati neodvisno od redistribucijske vloge državnega proračuna in ni res, da socialno državo zagotavlja »gospodarska moč«, saj so izkušnje ravno nasprotno. Brez (avtonomne) socialne politike tudi v konjunkturnih gospodarskih ciklih ostajajo najnižji sloji in marginalizirane skupine najmanj (ali pa nič) deležni tistih koristi, ki jih imajo od novo ustvarjenega bogastva vsi ostali. Tudi v času največje gospodarske konjunktore pred sedanjo krizo, torej takrat, ko smo imeli eno od največjih rasti BDP v Evropi, in ko je delež stroškov javnega sektorja pri nas (merjen v BDP) ostal evropsko podpovprečen, so socialne pomoči in minimalna plača ostajale občutno pod pragom osnovnega preživetja.

Je problem v pomanjkanju denarja? Ni. To priznava celo sedanji finančni minister, čeprav se od prej citiranega razlikuje le v tem, da se trudi dokončati tisto, kar je začel že Šušteršič. Minister Čufer pravi: »Denarja je dovolj.« (Cvelbar 2013) Ali je minister zavrnil neoliberalizem s trditvijo, ki jo je mogoče prevzel od sindikatov? Ne, seveda je citiran stavek iztrgan iz konteksta. Izrečen je zaradi pomiritve mednarodnih in domačih trgov ter v zvezi s sanacijo bančne črne luknje (težke okrog štiri milijarde evrov). Ni pa s to izjavo mislil na krepitev socialne politike niti na pomiritev uporabnikov socialne države, ravno nasprotno.

Kaj je torej s projektom socialne politike, ki je temelj (socialne) države – kaj storiti?

Kaj je s socialno politiko?

Od začetkov razvoja socialnih politik v 19. stoletju in od realizacije socialnih držav po drugi svetovni vojni pa vse do danes imamo opraviti s tremi tipi socialne politike. Ti se lahko prakticirajo v bolj ali manj izrazitih kombinacijah, ki pa nikoli niso bile takšne, da bi ušle začetni idealno-tipski razdelitvi. Gre za (neo)liberalno-konservativno, socialdemokratsko in marksistično socialno politiko (več o tem gl. Ružica 1985: 32 ss). Glavne značilnosti prvega tipa so:

1. Ključna »teorija« družbene integracije je individualizem, medtem ko je tržna ekonomija temeljni medij za realizacijo posameznikov.
2. Pasivna vloga države, ki se naj čim manj vmešava v življenje družbe; v nasprotnem primeru pride do neučinkovite uporabe virov, rasti stroškov, kar vodi v ekonomsko neučinkovitost in omejevanje svobode zaradi krepitve državnega monopola na vseh področjih.
3. Družbena enakost in svoboda sta nasprotna pojma, več ko je prve, večji so neugodni učinki na delovno motivacijo, na samoiniciativnost, ustvarjalnost, konkurenco in na druga področja, vključno s političnim; ker enakost brez državne intervencije ni mogoča, se z njeno krepitvijo utrjujejo monopoli in višajo davki, ki dušijo svobodo. Zato je sprejemljiva le formalna oz. zakonska

enakost in pa v smislu enakih možnosti, medtem ko je enakost družbenih položajev ali izhodiščna enakost (pogojev) škodljiva, saj je ni mogoče realizirati brez krepitve države. Podobno je s pojmom svobode, ki se pogosto reducira zgolj na negativno obliko (kot odsotnost prisile) ter s tem zanemarja institucionalni in stratifikacijski kontekst družbenih odnosov.

4. Znotraj tega tipa socialne politike se konservativci od liberalcev ne razlikujejo po zgornjih značilnostih, pač pa po dodatnih atributih, kot so: afirmacija tradicionalnih vrednot in avtoritete temeljnih institucij (družina, religija, narod, nacionalna kultura).
5. *Učinek*: pomen socialne politike se zreducira na rezidualno funkcijo, kjer socialna politika postane zgolj pomožen kompenzacijski mehanizem za probleme in primere, ko zatajita dva temeljna medija zadovoljevanja potreb, družina in ekonomija. Od tod idealistično-cinični paternalizem tovrstne politike, ki je v tem, kako naučiti ljudi, da bodo živeli brez socialne politike (npr. brezposelnim raje ponuditi tečaje za usposabljanje in pisanje prošenj kot pa povišati nadomestila za brezposelnost; pri prejemnikih pomoči paziti, da ne postanejo »odvisni« od njih itd.).

Značilnosti druge, socialdemokratske socialne politike so:

1. Z razvojem modernizacije in tržne ekonomije postaja vloga države vse bolj pomembna, saj klasična razredna nasprotja izpodriva konfliktnost različnih interesnih skupin, tu pa lahko le država zagotavlja nevtralno regulacijo družbenih nasprotij, predvsem z vzdrževanjem osnovnega konsenza in skozi zadovoljevanje temeljnih skupnih potreb.
2. S krepitvijo avtonomije državnega aparata in njenega nadrazrednega značaja se skozi javne službe uveljavlja tudi specifična redistributivna funkcija pri razdelitvi dobrin; pri vse večjem obsegu temeljnih dobrin in storitev tržni mehanizem ni več edini niti najpomembnejši oskrbovalec (alokator).
3. Posledica zgoraj omenjenih trendov je tudi politično-ekonomska: povečuje se razlika med procesom proizvodnje in delitve. Proizvodni problemi se vse bolj reducirajo na organizacijsko tehnična vprašanja (upravljanja), medtem ko problem delitve postaja glavni predmet analitične in državne pozornosti. Na ta način država postaja glavni akter v razmerjih med delom in kapitalom (regulacija delovnih pogojev, minimalna plača, delavske pravice, sistem socialnega varstva, kolektivni sporazumi itd.), v tem procesu pa se povratno krepí izhodiščni razcep med proizvodnjo in delitvijo v smeri ideje, da je vse bolj dopustno ignorirati proizvodna vprašanja in vse bolj mogoče regulirati delitev v smeri zadovoljevanja potreb po načelih enakosti, pravičnosti in svobode za vse.
4. V zahodnoevropskih družbah so dejanski uspehi tega pristopa – pri realizaciji relativno visoke stopnje socialne varnosti in kakovosti življenja večine državljanov – utrdile prepričanje, da je stalna ekonomska rast zagotovljena, razen v občasnih gospodarskih krizah, ko vse bolj profesionalizirana socialna admi-

nistracija lahko zaščiti najšibkejše pred življenjskimi tveganji. Na ta način lahko država na dolgi rok nevtralizira protislovja kapitalističnega gospodarstva in s svojo socialno politiko (p)ostane glavni akter razvoja pravične družbe.

5. *Učinek*: socialna politika, razumljena kot nevtralna redistribucija sadov ekonomske rasti v pravo smer, zaide v krizo takrat, ko se v krizi znajde tudi kapitalistična ekonomija. Država kot nevtralni arbiter, ki je legitimnost gradila izven tradicionalnih delitev med delom in kapitalom, je postala plen tistega, ki je močnejši. V kapitalistični produkciji so to kapitalski interesi. Zato država na različnih področjih in v vse večjem obsegu podružblja stroške, ki so nujno potrebni za ekspanzijo monopolnega kapitalizma in ga tako razbremenjuje na škodo državljanek in državljanov. A računica se ne izide več, koristi ekonomske rasti pobirajo drugi. Zanimarjen dejavnik vse bolj globalizirane produkcije in usihajoč dejavnik lokalne redistribucije naredi socialno politiko za grešnega kozla neomejenih kapitalskih interesov kot tudi neuresničenih delavskih zahtev. Razlika med tem in prej opisanim tipom socialne politike vse bolj izginja v vseh ključnih točkah (z izjemo konservativizma, pred katerim ostaja socialdemokratska politika bolj odporna).

Značilnosti tretje, marksistične socialne politike so:

1. Znotraj kapitalističnega gospodarstva nobena socialna politika ne more predstavljati – še manj zagotavljati – strukturnih družbenih sprememb, saj ne spreminja niti ekonomskih niti političnih razmerij moči (kar tudi ni njen cilj).
2. Koristi, ki jih imajo od socialne politike njeni uporabniki, so najmanjše pri tistih iz nižjih slojev in največje pri najvišjih slojih. Programi socialne politike so bolj v funkciji ohranjanja obstoječega kapitalističnega sistema kot pa usmerjeni k potrebam, enakosti in družbeni integraciji.
3. Funkcija socialnih politik ni v reševanju problemov ljudi, pač pa v kompenziranju težav in stroškov, ki nastajajo zaradi novih problemov, ki jih ustvarja kapitalistična modernizacija. Socialne politike, nastale predvsem kot posledica razrednih konfliktov, so se afirmirale tako, da so temeljni konflikt med delom in kapitalom zamaskirale v kompromis, ki v kriznih časih erodira legitimnost socialnih politik.
4. *Učinek*: marksistična socialna politika opozarja na slepe pege in domet prejšnjih dveh tipov politik, pri tem podcenjuje dosežke socialdemokratske politike v zadnjih sto letih, hkrati pa ponuja protislovno alternativo. Če je temeljna slabost obstoječih socialnih politik v tem, da ostajajo znotraj kapitalistične ekonomije, ki blokira dejanske spremembe in poraja vedno nove probleme, potem je treba rešitve iskati izven takšnega okvira in kapitalizem zamenjati z nečim drugim. Kajti s spremembo družbenih razmerij, ki ne bodo več kapitalistična, odpadejo prav (t)isti problemi, s katerimi se socialne politike neuspešno spopadajo v kapitalističnih družbah – zakaj bi torej v postkapitalističnih razmerah sploh še potrebovali socialno politiko? Je ta bližnjica razlog, da so marksisti praviloma brezbrizni do operacionalizacije konkretne socialne politi-

ke? »V obstoječi marksistični literaturi je težko najti vire, v katerih bi bila osnovni predmet razprava o socialni politiki.« (Ružica 1985: 63) Navsezadnje so že v tretjem razdelku Komunističnega manifesta (Marx, Engels 1980: 61) izrecno in grobo zavrjene tudi vse oblike delavskih gibanj, usmerjene v vzpostavitev socialne države (več o tem gl. Dragoš 2013: 145–146).

Predstavljeno tipologijo lahko povzamemo v treh sklepih:

- (Neo)Liberalno-konservativna socialna politika je destruktivna, ker zastruje probleme;
- Socialdemokratska socialna politika ni (več) uporabna, ker problemov ne rešuje;
- Marksistična socialna politika je zavajajoča, ker probleme odlaga in jih noče reševati (znotraj realno obstoječih sistemov).

Rezultat: prvi tip socialne politike (a) je v ofenzivi, drugi tip (b) je v defenzivi, tretjega pa še ni in zanj nihče ne ve, kdaj in kako naj bi do njega sploh prišlo.

Torej zmaguje (neo)liberalno-konservativna socialna politika, ki je izrazito destruktivna. Kaj to pomeni, lahko vidimo na primeru tiste tehnološko in ekonomsko najbolj razvite države, v kateri je (neo)liberalno-konservativni pristop najbolj razvit, ker je bil tam tudi izumljen, in ki je z globalizacijo postal najbolj razširjen tudi v Evropi. Gre za Združene države Amerike.

Ameriške sanje

V dobrih četrto stoletja se je povprečno premoženjsko stanje ameriških gospodinjstev – med leti 1983 in 2010 – povečalo za 179.400 dolarjev; v omenjenem obdobju je torej blaginja prebivalstva porasla iz 284.400 na 463.800 dolarjev. Od tod problem blaginjskega paradoksa: zakaj je eskaliral prav v istem času, ko je rast blagostanja povozila »ameriške sanje« celo še v večji meri kot pred izumom teh »sanj«, torej v času velike predvojne gospodarske krize v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Odgovor je v povečevanju neenakosti. Gre za vprašanje, komu so bile ameriške »sanje« namenjene in kdo jih je lahko uresničil. Kot vidimo iz spodnje tabele, se je skoraj 40 odstotkov (38,3 %) premoženjske rasti v ZDA – ustvarjene v omenjenem času od 1983 do 2010 – prelilo v družinske proračune zgolj enega odstotka najbogatejših gospodinjstev. Naslednji štirje odstotki najbogatejših, torej tisti, ki sledijo takoj za prejšnjim »top 1«, so bili v istem obdobju deležni 35,9 odstotkov celotne rasti. Za vse ostale ameriške državljanke velja, da zaradi tega trenda niso imeli nobenih koristi, zgolj škodo. Kopičenje bogastva najbogatejše desetine gospodinjstev, ki si je prisvojila kar 90,2 % vse rasti premoženja, je bilo možno zato, ker se je večini prebivalstva, ki spada v spodnjih 60 odstotkov, stanje bistveno poslabšalo (gl. 3. do 5. kvintil). Pri tem je seveda daleč najbolj prizadeta spodnja petina državljanek in državljanov, ki je socialno najšibkejša (- 2,6).

Tabela: Participacija gospodinjstev ZDA na porastu celotnega premoženja gospodinjstev med leti 1983–2010 (prirejeno po Mishel et al. 2012: 380 ss).

Gospodinjstva ZDA po:			% rasti premoženja		
kvintilih	decilih	centilih	1983–2010		
1. kvintil: zgornjih 20 % najpremožnejših	1. decil: 10 % najpremožnejših	zgornji 1% (»top 1«)	38,3	90,2	101,1
		2–5 %	35,9		
		6–10 %	16,0		
	2. decil: drugih 10 % najpremožnejših	10,9			
2. kvintil: drugih 20 % najpremožnejših			4,3		
3. kvintil: srednjih 20 %			- 1,5		
4. kvintil: predzadnjih 20 %			- 1,3		
5. kvintil: spodnjih 20 % najrevnejših			- 2,6		
Skupaj			100		

Slovenija gre po ameriški poti. Uradne slovenske statistike o revščini, ki mednarodno-primerjalno nikakor niso alarmantne, so prav zato zavajajoče in sicer trikrat:

- Ker z izkazovanjem relativno nizkega deleža revnih vzbujajo vtis, kot da revščina in neenakost nista problem, pri čemer se pozablja, da tisti, ki je v revščini, ima problem, in sicer ne glede na to, kakšno manjšino predstavlja.
- Ker se statistike ne nanašajo na premoženje.
- Ker so premoženjske neenakosti (za razliko od dohodkovnih) na Slovenskem ekscesne in najpomembnejši generator neenakosti, ki je najpomembnejši generator revščine.

Če pogledamo najnovije podatke o neenakosti zgolj na nepremičninskem področju, potem vidimo, da smo po tem kriteriju že z vsemi štirimi v ameriškem vzorcu. Če prebivalstvo razdelimo na deset slojevskih kategorij, vidimo, da znaša skupna vrednost nepremičnin, ki jih ima v lasti spodnja desetina prebivalstva, zgolj 47,6 milijona €, medtem ko ima zgornja desetina najbogatejših kar za 25.130,3 milijona € vrednih nepremičnin (Mekina 2013: 24). Torej ima zgornja desetina 528 krat več nepremičninskega bogastva kot spodnja desetina (v kar seveda ni všteti kapital, prihranki, lastniški deleži v podjetjih itd.). Ali drugače: tisti posameznik iz zgornje desetine mogotcev, ki je največji nepremičninski bogataš, ima v lasti kar 134 nepremičnin, v skupni vrednosti 14 milijonov €, deseti na lestvici nepremičninskih baronov pa je lastnik 30 nepremičnin z vrednostjo

6 milijonov (ibid.: 22). In to je, kot rečeno, samo nepremičninsko bogastvo. V sociologiji je znano, da krivda za tako stanje ni v posameznikih, ampak v sistemu.

Odgovori

Kakšni bi bili na podlagi zgornjih ugotovitev odgovori na vprašanja, ki jih je uredništvo tega zbornika naslovilo na avtorje prispevkov? Vprašanja uredništva – ki bi morala postati sestavni del državne strategije – so:

1. Kako ocenjujete trenutno stanje revščine v Sloveniji?
2. Kje vidite največje pasti razraščanja revščine?
3. Na kakšen način bi lahko odpravili revščino v Sloveniji?

K 1: stanje revščine je problematično in nevarno. Da je 13,5 odstotka prebivalstva pod pragom revščine, je zastarel podatek, ki še ne vključuje restriktivnih ukrepov iz zadnjih let na socialnem področju, niti ne odraža premoženjskih neenakosti, ki so bistvene. Zato ta podatek politične elite in neoliberalni ekonomisti nenehno zlorabljajo v nasprotno smer od želene, z njim namreč »dokazujejo«, kako revščina na Slovenskem sploh ni problem, saj je evropsko podpovprečna, s tem pa legitimirajo strategije za nadaljnjo demontažo socialne politike, ki je temelj socialne države.

K 2: Največje pasti razraščanja revščine niso v ekonomski krizi, pač pa v neavtonomni socialni politiki, ki je podrejena drugim politikam, zlasti ekonomski (ta pa je neoliberalna). To je posledica usmeritve Slovenije vse od osamosvojitve dalje. Razraščanje revščine je družbeno disfunkcionalno, protiustavno, nehumano in, navsezadnje, tudi ekonomsko ni upravičeno, kajti pri sanaciji revščine ne gre za velikost niti za rast BDP, pač pa za njegovo prerazdelitev. V zvezi s prvim argumentom – družbena disfunkcionalnost – je treba izrecno opozoriti, da revščina še ni dno družbenega pekla, obstaja še nekaj hujšega. To je intergeneracijska revščina, ki se prenaša iz revnih staršev na otroke, ki se v revščino socializirajo že tako rekoč z »materinim mlekom«. S tem pa se razrašča subkultura revščine, ki ima izrazite dezintegracijske učinke na celotno družbo in je nikakor ni mogoče več sanirati zgolj s socialnimi transferji, tudi če bi to želeli, enostavno ne delujejo več (medtem ko to ne velja za običajno revščino, nastalo znotraj iste generacije, tu je višina transferjev odločilna).

K 3: Odpravljanje revščine je možno le s prerazdelitvijo bogastva in življenjskih tveganj, kar je mogoče le z avtonomno socialno politiko (enakovredno ekonomski). Če ta ni mogoča – in prav nič ne kaže, da bi pri nas bila – potem je v takšnem trendu edina zasilna zavora uvedba univerzalnega temeljnega dohodka (Pribac, Korošec 2011; Cohen, Rogers, Pribac 2004).

Literatura:

- Cohen, J., Rogers, J., Pribac, I., ur. (2004), Brezplačno kosilo za vse? Ljubljana: Krtina.
- Cvelbar, M. (2013), Čufer pravi, da je davkov dovolj, sledijo rezi v javnem sektorju. Finance.si, 3. 9. '13 (intervju):
<http://www.finance.si/8346479/%C4%8Cufer-Konsolidacija-odslej-na-strani-izdatkov-v-javnem-sektorju> (8. 9. '13).
- Dragoš, S. (2013), Forma socialnih gibanj? Socialno delo, let. 52, 2–3: 139–156.
- Marx, K., Engels, F. (1980), Manifest komunistične stranke. Ljubljana: Komunist.
- Mekina, B. (2013), Enakost - bogata Slovenija. Mladina, 12. 7. '13, št. 28, str. 19–25.
- Mishel, L., Bivens, J., Gould, E., Shierholz, H. (2012), The State of Working America. ZDA: Cornell University Press; <http://stateofworkingamerica.org/subjects/wealth/?reader> (16. 9. '13).
- Pribac, I., Korošec, V., ur. (2011), UTD v Sloveniji. Ljubljana: Krtina.
- Ružica, M. (1985), Socialna politika – kritika teorijskih osnova. Beograd: VŠSR.
- SD (2011), Socialno delo, (50), 1: 35–65.
- Svenšek, K., Vuković, V. (2012), Intervju: Janez Šušteršič. Objektiv, 8. 9. '12: 8–11.
- Lettieri, A. (2012), Austerity policies and structural reforms are leading to the Americanization of the European Social Model. London: London School of Economics and Political Science:
<http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2012/07/13/americanization-of-the-european-social-model/> (29. 9. '12).
- Ustava Republike Slovenije (1992). Ljubljana: Uradni list RS.



REVŠČINA IN ZDRAVJE

Mag. Nataša Dernovšček Hafner, univ. dipl. psih.

Socialno-ekonomske neenakosti močno vplivajo na vsakdanje življenje posameznika. Neenakosti v zdravju, ki jih na splošno opredelimo kot razlike, odstopanja in neskladnosti pri doseganju zdravja posameznikov in skupin, ugotavljamo med državami, regijami in socialnimi sloji prebivalstva. Družbeno pogojene neenakosti opredelimo kot sistematične razlike v zdravju skupin in skupnosti, ki zasedajo neenak položaj v družbi oz. sistematične in preprečljive razlike v zdravstvenem statusu med različnimi socialno-ekonomskimi skupinami. Družbene razlike v zdravju se odražajo v večji obolevnosti, krajši pričakovani življenjski dobi, manjši izbiri razpoložljivih zdravstvenih storitev in preventivnih programov.

Izsledki številnih raziskav kažejo na povezave med revščino in slabim zdravjem. Ključne ugotovitve so naslednje:

- Številne bolezni so veliko pogostejše med revnim slojem prebivalstva, ne glede na starost posameznika.
- Revščina vodi v hitrejšo napredovanje bolezni, večjo možnost zapletov pri zdravljenju in nižjo stopnjo preživetja.
- Učinki revščine se z leti akumulirajo in vplivajo na slabo zdravje ter krajšo življenjsko dobo.
- Splošno gledano se z večanjem dohodka zdravje izboljšuje, vpliv dohodka na zdravje je veliko večji pri revnem sloju prebivalstva.

Začarani krog revščine in vpliv revščine na zdravje se začne že v prenatalnem razvoju in se prenaša med generacijami. Revni otroci zrastejo v revne starše in verjetnost, da imajo njihovi novorojenčki nizko porodno težo, kar poveča tveganje za zdravstvene in razvojne težave, je toliko večja.

S prihodom v srednja leta se zdravstvene posledice revščine pri posamezniku le še stopnjujejo. Zgovorna je analiza ameriških nacionalnih podatkov, ki kaže, da sta tako sladkorna bolezen kot tudi bolezni srca in ožilja kot prevladujoča vzroka smrti od 50 do 100 odstotkov pogostejša med revnimi odraslimi, kot pri tistih, katerih dohodek za štirikrat presega prag revščine.

Vpliv revščine na zdravje pa ne prizadene le mlade in predstavnike srednje generacije. Tisti starejši, ki živijo z dohodki pod mejo revščine, imajo 60 odstotkov več možnosti, da boleajo za tremi ali več kroničnimi boleznimi, v primerjavi s sovrstniki, katerih letni prihodki za štirikrat presegajo prag revščine.

Povezave med revščino in zdravjem so mnogostranske, zato so tudi rešitve tega problema kompleksne. Socialne determinante, ki dokazano vplivajo na zdravje,

so: socialno ekonomski status, izobrazba, življenjski pogoji v zgodnjem otroštvu, narava dela, bivalno in delovno okolje. Glede na razpoložljive raziskave so učinkovite skupine ukrepov za zmanjšanje revščine in posledično izboljšanje zdravja revnih slojev prebivalstva naslednje:

- izboljšanje ekonomskega položaja najranljivejših skupin;
- zagotavljanje dostopnosti do zdravstvenih storitev;
- vlaganje v programe predšolske vzgoje ter vzgoje in izobraževanja;
- krepitev programov socialnega varstva;
- krepitev virov zdravja v skupnostih.

Cena, ki jo na račun revščine plača tako zdravje posameznika kot celotna družba, je izredno visoka. Tega bi se morali še posebej zavedati politiki, ki imajo v rokah ustrezne mehanizme za zagotavljanje zdravja vsem slojem prebivalstva.

Morda se odgovor za presekaje povezave med revščino in slabim zdravjem skriva v večji osveščenosti javnosti, da dobro zdravje ni odvisno le od obiskov pri zdravniku in sistema zdravstvenega varstva, pač pa na zdravje močno vpliva še vrsta drugih dejavnikov, kot so: vplivi okolja, nevarnosti pri delu, kvaliteta bivalnih razmer, razpoložljivost socialne pomoči, ustrezna prehrana, telesna aktivnost, kvalitetna izobrazba ter zaposlitev z dostojnim plačilom za delo.

Pomanjkanje dobrega zdravja je le eden od razlogov, da bi morali skrbeti za zmanjšanje revščine. Posledice revščine vplivajo na posameznike, njihove družine in celotno družbo. Revščina ujame posameznika v zanko brezperspektivnosti in ga oropa sposobnosti, da prispeva in dejavno sodeluje v družbi. Poleg tega dolgoročno izčrpava že tako omejena nacionalna sredstva. Gledano s te perspektive, je revščina problem nas vseh. V časih, ko je velik del javne razprave posvečen pripravi ukrepov za zniževanje stroškov v zdravstvu, je še posebej pomembno, da je zdravje revnih ključni del razmisleka in iskanja ustreznih rešitev.

Viri:

George A. Kaplan .The Poor Pay More – Poverty's High Cost to Health. George A. Kaplan;2009.

Anon. Position paper on »Tackling Health Inequalities«. Brussels: EuroHealthNet; 2006.

POGLED NA REVŠČINO OD SPODAJ

Različne nevladne organizacije, ki so s svojimi programi prisotne na širšem ali celotnem območju Slovenije ter se ukvarjajo z večjim številom uporabnikov, imajo dober pregled nad stanjem revščine med prebivalci Slovenije. V nadaljevanju so predstavljeni njihovi pogledi in vizije.

POGLED NA REVŠČINO

dr. Mateja Kožuh Novak, Zveza društev upokojencev Slovenije

Kako ocenjujete trenutno stanje revščine v Sloveniji?

Stopnja revščine v Sloveniji je zaskrbljujoča. Družba, ki vsaj 50 let ni poznala revščine, je vsak dan bolj prestrašena ob naraščajočem številu revnih. Oblast si zatiska oči pred naraščanjem števila revnih. Vsak dan poslušamo o nujnosti zniževanja socialnih transferjev, pokojnin, minimalne plače, ob tem pa politiki še vedno z nerazumnimi odločitvami polnijo žepe bogatih. Razslojevanje prebivalstva v Sloveniji je načrtno, tisti, ki nas vodijo, se niso iz napak, ki jih je naredila sodobna slovenska politično kapitalna elita v preteklih 20 letih, še nič naučili.

Leta 2011 je živel pod pragom revščine (600 € mesečnega dohodka na odraslega) po podatkih Statističnega urada Slovenije 271.000 ljudi. Od tedaj so se plače v javnem sektorju znižale, število brezposelnih je večje, v tem času je neusmiljeno padala vrednost pokojnin. 37.000 upokojencev, ki so tedaj še dobivali varstveni dodatek, je ostalo brez njega. Se bliža število teh, ki živijo pod pragom revščine četrtini slovenskega prebivalstva? Jih je že več?

Starejši sodijo poleg brezposelnih med z revščino najbolj ogroženo skupino prebivalstva.

250.000 upokojencev ima pokojnino nižjo od 600 €. 3.350 starostnih upokojencev ima pokojnino nižjo od 200 €, 11.000 med 200 in 300 €, 21.000 med 300 in 400 € in 67.000 med 400 in 500 €. Med množico 250.000 upokojencev je veliko tudi invalidov in vdov.

70.000 starejših od 69 let živi samih, 56.000 med njimi je žensk. Te so posebej ogrožene z revščino. Manjša kot je pokojnina, večja je verjetnost, da oseba nima nobenega drugega dohodka. Za ljudi z nizkimi pokojninami obstaja bistveno večja verjetnost, da so njihovi otroci brezposelni ali slabo plačani. Četrtnina žensk, starejših od 69 let, živi skupaj z otroki. V teh družinah je babičina pokojnina del družinskega dohodka, nemalokrat edini redni dohodek.

Kje vidite največje pasti razraščanja revščine v Sloveniji? Kakšne bodo posledice, kam to lahko pelje?

Pasti revščine so številne in zelo hude. Še hujše so pasti načrtnega razslojevanja družbe. Otroci iz revnih družin bodo imeli slabši dostop do šolanja. Že nastajajo elitne šole za otroke bogatih. Vsa pamet ni v glavah bogatih, s slabšanjem možnosti otrok iz revnih družin bo družba izgubljala del pameti naroda. Mladi izobraženci že pospešeno odhajajo v tujino. Izgubljammo ljudi, ki smo jih dolga leta šolali. Tudi ta odliv bo slabil razvoj in uspešnost države. Mladi, ki ne najdejo dela, si ne morejo ustvariti družin. Moto sodobne družbe 'Najdi se, kdor se more' povzroča naraščanje kriminala, saj želi mnogo mladih na hitro in brez truda obogateti po vzoru slovenskih podjetnikov iz devetdesetih let, ki so izgubili pamet, razsodnost in človečnost ob prisvajanju javnega premoženja. Dolgotrajno brezposelni izgubijo samozavest, kar ima dolgotrajen vpliv na zdravje posameznika in družine. Slabo plačani delavci niso motivirani za razvoj podjetja, za skupna prizadevanja za inovacije in racionalizacije. Načrtno razgrajevanje javnega zdravstva zmanjšuje dostop revnih do kakovostnega zdravstva. Z naraščanjem števila revnih bo narastla obolevnost in umrljivost dojenčkov in majhnih otrok. Slaba skrb za zdravje delavcev, ki smo ji priča v mnogih sodobnih podjetjih, povečuje število poškodb in bolezni v zvezi z delom. Stiske mladih ljudi so vzrok za razpad mladih družin, za neuspeh otrok v šoli, za nasilje nad onemoglimi starejšimi. Vedno več revnih družin se bo znašlo v začaranem krogu revščine, iz katerega si ne bodo mogle pomagati.

Na kakšen način menite, bi lahko odpravili revščino v Sloveniji?

Civilna družba mora postati bolj občutljiva za stiske, v katerih se je zadnje čase znašlo veliko družin. Prevečkrat slišimo, da so brezposelni leni, da nočejo delati, da so revne družine same krive za svojo revščino, da si tisti, ki imajo majhne pokojnine, ne zaslužijo več, ker niso hoteli delati. Tiho dovoljujemo kapitalsko politični eliti, da dela razdor med nami, da znižuje nivo socialne države, da se menedžerski sloj v podjetjih redi na račun zniževanja plač delavcev in na račun odpuščanja, dovoljujemo, da načrtno razgrajujejo ključne solidarnostne sisteme v državi, kot je šolstvo, zdravstvo, pokojninski sistem, kar potiska revne v še večjo revščino, bogate pa bogati. Smo preveč tolerantni do korupcije in klientelizma, ki sta se enormno razrastla v sodobni Sloveniji, namesto da bi poklicali na odgovornost politike, ki so naši predstavniki pri skupni vreči, v katero vlagamo vsi, in pri odločitvah, ki usodno vplivajo na naša življenja. Ostajamo pasivni, se jezimo in tarnamo, nismo pa se pripravljene postaviti za svoje pravice in za pravice tistih, ki so se znašli na družbenem dnu.

Nevladne neprofitne organizacije lahko zelo veliko naredimo za zmanjševanje revščine v Sloveniji, a humanitarna pomoč, ki jo nudijo naši prostovoljci in donatorji ljudem v stiski, ni dovolj. Mnogi se čutijo ob dejstvu, da so odvisni od humanitarne pomoči, ponižani, potisnjeni na rob družbe. S hudimi človeškimi stiskami, ki jih srečujemo, moramo vsak dan seznanjati javnost in nastavljeni politikom ogledalo. Mnogo bolj od prostovoljne humanitarne pomoči revnim je pomemben pritisk civilne družbe na tiste, ki družbo vodijo. Veliko nas je, če se med seboj povežemo, bomo mnogo bolj učinkoviti.

Spremeniti moramo volilni sistem in izvoliti v Državni zbor ljudi, ki se ne bodo odtujili prebivalstvu, kot so odtujeni sedanji poslanci, ki bodo imeli občutek za potrebe prebivalstva in za medsebojno sožitje, ki se bodo znali upreti lastnikom kapitala in jih omejiti pri skubljenju prebivalstva.

Zahtevati moramo dosledno uveljavitev pravne države. Protipravno pridobljeno premoženje mora biti vrnjeno, goljufige in kraje sankcionirane. Državni zbor mora omejiti visoke dohodke in bonitete menedžerjev in visokih vladnih uradnikov, ki svojega dela ne opravljajo dobro.

Vztrajati moramo pri javnem, vsem dostopnem šolstvu in zdravstvu, pri ohranjanju delavskih pravic in pri solidarnostnemu sistemu pokojnin, za katerega garantira država.

Od Državnega zbora in Vlade RS moramo zahtevati, da bolj podpre aktivnosti nevladnih neprofitnih organizacij, ki plemenitimo dobljena sredstva s prostovoljnimi delom. Od Vlade RS moramo zahtevati, da številni uradniki v ministrstvih aktivno pomagajo nevladnim neprofitnim organizacijam pri pridobivanju evropskih sredstev in pri izpolnjevanju pogodbenih obveznosti v kadrovske podhranjenem neprofitnem sektorju, saj to pomeni nova delovna mesta in razvoj socialnega podjetništva.

Revščino med novo, svežo skupino revnih upokojencev, ki so vstopili v pokoj kot slabo plačani delavci s številnimi prekinitvami zaposlitve, lahko reši boljša zakonodaja, ki stimulira delodajalce za delne zaposlitve upokojencev na mestih, kjer ne morejo ogroziti zaposlitve mladih.

Vztrajati moramo pri solidarnosti s tistimi, ki ne znajo, ne morejo ali nočejo tekmovati v načrtno razslojeni družbi. Opozarjati moramo na stiske mladih družin in socialno izključenih ostarelih. Zavedati se moramo, da smo v teh težkih časih, ko si tisti, ki odločajo, zakrivajo oči pred naraščajočo revščino v Sloveniji, skoraj edini, ki se z revščino soočamo vsak dan, in ki lahko, če se bomo povezali in si zadali skupne cilje, obvladamo pohlep in brezobzirnost manjšine, ki je za lastne dobičke vzela za talce svoj narod.

REVŠČINA IN RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

Mateja Lamovšek, Rdeči križ Slovenije – Zveza združenj

Na Rdečem križu Slovenije (RKS) že vse od druge polovice leta 2008 zaznavamo povečano število posameznikov in družin, ki se obračajo po najrazličnejše oblike pomoči na nacionalno društvo.

V vsem tem obdobju, tj. od leta 2008 do leta 2012 oz. do danes, se je število prejemnikov pomoči Rdečega križa Slovenije samo na področju razdeljevanja hrane socialno ogroženim posameznikom in družinam povečalo za več kot 44.000 oseb. Občutno povečanje števila uporabnikov pa opazamo tudi na drugih področjih izvajanja socialnih programov RKS.

V letu 2012 je tako Rdeči križ Slovenije, skupaj s 56 območnimi združenji Rdečega križa ter 890 krajevnimi organizacijami, redno ali občasno samo s prehranskimi izdelki pomagal 150.186 socialno ogroženim posameznikom.

Za vsemi prejemniki pomoči so zgodbe, ki so zaznamovane s težkimi življenjskimi preizkušnjami, zgodbe, ki so zaznamovale kvaliteto njihovega življenja. Prav s temi ljudmi in njihovimi zgodbami se srečujejo prostovoljci Rdečega križa, ki so dnevno, skozi celo leto, vpeti v razdeljevanje hrane, oblačil, obutve, higienskih pripomočkov ... V to humanitarno in plemenito delo je bilo samo v preteklem letu vključenih prek 7.350 prostovoljcev.

V času od leta 2008 do leta 2012, ko se je v Sloveniji pojavila gospodarska kriza, smo v nacionalnem društvu uspeli zagotoviti in razdeliti:

- 290.347 kosov enotnih prehranskih paketov RKS in pralnega praška, tj. 2.903,5 ton hrane in 871,1 ton praška;
- 14.312,3 ton različnih prehranskih izdelkov;
- 387,2 ton različnih higienskih pripomočkov;
- 1.945,2 ton oblačil in obutve.

Vso omenjeno pomoč je Rdeči križ Slovenije zagotovil s pomočjo namenskih sredstev FIHO, sredstev zbranih v akciji Lepo je deliti, hrane, ki smo jo prejeli iz Ukrepa dobave hrane iz intervencijskih zalog najbolj ogroženih v Skupnosti, lastnih sredstev in donacij pridobljenih na vseh nivojih delovanja.

V kolikor je v preteklosti veljalo, da je osrednja dejavnost Rdečega križa Slovenije izvajanje programov na področju javnih pooblastil (krvodajalstvo, prva pomoč, ukrepanje v primeru elementarnih nesreč, poizvedovalna služba), se je način delovanja organizacije močno spremenil. Danes izvajanje programov na področju socialne dejavnosti predstavlja 70 % vseh aktivnosti nacionalnega društva in največji del, več kot polovica vseh prostovoljcev in opravljenih pro-

stovoljnih ur je izvedenih prav na področju razdeljevanja in nudenja materialne pomoči socialno ogroženim.

Pred letom 2008 je veljalo, da so prejemniki materialne pomoči nacionalnega društva posamezniki, ki so brezposelni in brez rednih dohodkov, brezdomci in prejemniki denarne socialne pomoči. Danes je slika povsem drugačna, struktura prejemnikov se je bistveno razširila. Prejemniki pomoči so dandanes tudi posamezniki, ki so zaposleni in prejema nizke plače oz. jih ne prejema, družine z obema zaposlenima staršema, upokojenci z nizkimi dohodki.

V letu 2012 je veljalo, da je več kot 36 % prejemnikov materialne pomoči nacionalnega društva, prejemnikov denarne socialne pomoči, prek 15 % prejemnikov hrane so na območna združenja Rdečega križa Slovenije napotili pristojni centri za socialno delo, 3 % prejemnikov je brezdomcev, 46 % prejemnikov pomoči pa se je s prošnjami zglasilo na sedežih območnih združenj in so po večini osebe, ki so brezposelne, enostarševske družine, enočlanske družine, družine z več otroki in upokojenci oz. upokojenke z nizkimi pokojninami.

Že vrsto let, še zlasti pa v preteklih štirih letih, na Rdečem križu Slovenije posebno pozornost namenjamo nudenju pomoči socialno ogroženim družinam z otroki.

- Letno pomagamo prek 5.000 otrokom z nakupom različnih šolskih potrebščin ter v ta namen, brez vključenih donacij, namenimo prek 120.000 EUR. Večino sredstev zagotovimo prav s pomočjo sredstev zbranih v Tednu Rdečega križa ter lastnih sredstev območnih združenj Rdečega križa Slovenije.

- Organiziramo nacionalno kampanjo Drobtinica, s pomočjo katere, v sodelovanju z območnimi združenji in prostovoljci ter podporniki akcije, zbiramo sredstva za plačilo malic in kosil otrokom iz socialno šibkih družin. Poleg navedenega z organizacijo akcije, ki poteka ob Svetovnem dnevu hrane, obveščamo širšo javnost o vse bolj pereči problematiki revščine ter vzpodbujamo čut za solidarnost s tistimi, ki so se znašli v stiski.

V letu 2012 smo v sodelovanju s štiriindvajsetimi območnimi združenji Rdečega križa zbrali prek 40.000 EUR ter jih na osnovi sodelovanja s sedemdesetimi osnovnimi šolami namenili za plačilo malic in kosil najbolj ranljivim.

- Vse od leta 2008 Rdeči križ Slovenije vodi in organizira akcijo zbiranja sredstev za letovanje socialno ogroženih otrok in starejših v Mladinskem zdravilišču in letovišču RKS Debeli rtič in Mladinskem počitniškem domu Frankopan Punat, tj. akcijo »Peljimo jih na morje!«.

Z omenjeno akcijo smo v štirih letih omogočili brezplačno letovanje 2.042 otrokom in 645 socialno ogroženim starejšim, letno pa zagotovimo dodatna namenska sredstva za brezplačno letovanje še 1.000 otrok in 150 starejših socialno ogroženih oseb.

To je zgolj del dejavnosti, ki jih v okviru Rdečega križa Slovenije in mreže območnih in krajevnih organizacij skupaj s prostovoljci izvajamo za in v korist materialno prikrajšanih posameznikov in družin.

Na Rdečem križu Slovenije smo žal, zaradi neobetavnih gospodarskih napovedi in stalnega stika s prejemniki pomoči, zaskrbljeni nad dejstvom, da bo prihajajoče leto še bolj zahtevno in neprijazno. To pa nas kot humanitarno organizacijo postavlja pred nove izzive ter vodi v iskanje poti, da smo še bolj odzivni na potrebe prosilcev in prejemnikov pomoči.



KO POSTANE REVŠČINA TUDI POLITIČNI PROBLEM

Dr. Bojan REGVAR, Socialna zbornica Slovenije

Če povzamem misel Joseph E. Stiglitz, (Making Globalization Work, 2006) »da je v obdobju gospodarske krize povsem mogoče, da se vlade še tako velikih držav zmotijo pri reševanju gospodarskih in socialnih problemov,« potem ni mogoče odmisлити, da ta možnost obstaja tudi v Republiki Sloveniji.

Kolikokrat se kdo v politiki vpraša, kakšna pričakovanja goji 370.498 prejemnikov pokojnin (podatek za 7/2013), ki so nižje od 600 EUR, ali 104.000 otrok, ki zaradi sprememb zakonodaje od leta 2012 ne dobivajo več otroškega dodatka (analiza IRSSV), 118.576 nezaposlenih (podatek za 6/2013, RZZZS), približno 55.000 prejemnikov denarne socialne pomoči (MDDSZ), 50.000 prejemnikov minimalne plače, ali skoraj 100.000 zaposlenih v rizičnih oblikah zaposlitve, ki ne vedo, ali bodo dobili plačo in koliko časa še.

Uradni podatki kažejo, da bi bilo brez socialnih transferjev v Sloveniji revnih 25,2 % ljudi, z uradno stopnjo revščine 13,5 % pa smo v sredini evropskih držav (pod. 2012). Žal bodo podatki za leto 2013 nedvomno slabši. Stopnja revščine in socialne izključenosti je bila tudi zaradi sprememb v socialnih transferjih v letu 2012 in 2013 povečana, saj so bili socialni transferji v letu 2012 zmanjšani za 103 MIO EUR, negativni trend pa se bo nadaljeval tudi v bližnje srednjeročno obdobje. Slednje potrjujejo tudi negativne napovedi Urada za makroekonomske analize in razvoj ter pragmatične ocene treh mednarodnih bonitetnih agencij, ki ne napovedujejo gospodarske rasti, temveč več negativnih trendov, ki se bodo odrazili tudi na področju rasti uporabnikov socialnega varstva. Predlagani ukrepi, ki so usmerjeni v varčevanje, so do potrebe po zmanjševanju obsega revščine mimobežni, vsi drugi ukrepi Vlade pa imajo podmeno splošnega varčevanja

Čeprav so za vzroke povečevanja ali zmanjševanja revščine številne razlage v globalizaciji, makroekonomiji države in mikroekonomiji posameznika ter številnih drugih razlogih, je potrebno razumeti, da je namen sodobne in socialno usmerjene države ta, da ta problem čim bolj omeji, ga zmanjša in regulira v razmerju do različnih vzrokov.

Rast obsega revščine in socialne izključenosti vstopa v ospredje z vprašanjem morebitnega nižanja socialnih transferov, spreminjanja minimalne plače, spreminjanja usklajevanja pokojnin, odpravo nekaterih delavskih pravic. Vsi ti elementi neposredno vplivajo na obseg revščine v Sloveniji hkrati pa tudi na koncept razvoja, ki je pretežno ob nizki ali srednji stopnji tehnološke razvitosti izdelkov v pomembni meri temeljil na nizkih plačah zaposlenih. Ker je selitev proizvodnje na cenejše lokacije del globalizacijskih sprememb, so posledice prisotne prav na področju možnosti zaposlovanja in pritiskov na dodatno nižanje stroškov, kar spodbuja povečevanje obsega ljudi z nizkimi dohodki.

V Evropski uniji so stroški socialnega varstva največji posamični strošek javne porabe. Slovenija že več kot deset let zaostaja za povprečjem porabe za sistemi socialne varnosti Evropske unije, zato je mogoče reči, da ta sektor varčuje že deset let in več. Zaradi deleža stroškov v celotnem bruto družbenem proizvodu je uravnavanje stroškov socialnega varstva s potrebo po razvoju mednarodne konkurenčnosti sicer pomemben dejavnik javno-finančne stabilnosti evropskih držav, hkrati pa tudi neposredna politična izbira o tem, kakšno socialno državo želimo.

Spremembe, ki jih pogojujejo vplivi globalizacije in se odražajo v spremembah strukture ter obsegu uporabnikov socialnega varstva, so pomemben dejavnik vpliva na konkurenčnost, hkrati pa tudi dejavnik analize tveganja. S statističnimi projekcijami, izvedenimi za kratkoročno obdobje, je mogoče potrditi, da se bo obseg uporabnikov socialnega varstva v Republiki Sloveniji povečeval, slednje pa pogojuje potrebo po načrtovanju sprememb tudi v ostalih družbenih podsistemih, saj bo ob nespremenjenih pogojih vse težje ohranjati socialno stabilnost.

Socialni transferi imajo v RS veliko razsežnost. Od 1. 1. 2012 do 1. 5. 2013 je bilo rešenih 900.000 vlog za izdajo socialnih transferov. Izdanih je bilo 1.100.000 odločb, odločeno je bilo o 1.800.000 pravicah. Kljub zahtevni programski opremi in povezovanju z računalniškimi bazami je odločanje administrativno zahtevnejše in časovno daljše kot v predhodnem sistemu podeljevanja transferjev. Zadnji predlog spremembe transferov, objavljen na spletni strani MDDSZ 19. 7. 2013, tega stanja v ničemer ne poenostavlja, sprejem obeh zakonov ne predstavlja potrebnega premika na bolje, razen za potencialna 2 % prejemnikov socialnih transferjev, ki se ju ta dva zakona dotikata.

Predlagani varčevalni ukrepi na področju socialnih transferjev so v nasprotju z Resolucijo o nacionalnem programu socialnega varstva 2013–2020 in Programom reform, ki je bil v maju 2013 poslan na Evropsko komisijo kot temeljni reformni dokument. V Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva 2013–2020 je Državni zbor sprejel cilje po zmanjšanju revščine in socialne izključenosti, kar pomeni doseganje stanja manj kot 321.000 revnih ali socialno izključenih ljudi do leta 2020. Vsi sedanji trendi žal kažejo v nasprotno smer, v letu 2012 je revnih in socialno izključenih že 392.000 ljudi.

Predlogi za ohranjanje socialne stabilnosti, ki postajajo nujnost, čeprav si jih politika ne želi

Ne glede na dejansko nasprotujoče predloge političnih strank, sindikatov, delodajalcev in predstavnikov menedžerskih organizacij so **ukrepi na trgu dela dolgoročno najpomembnejši vzvod reševanja tega problema**. Žal imajo tovrstni ukrepi številne kratkoročne negativne posledice, vendar reforme na trgu dela, ki jih je Nemčija uvedla v letu 2004, dajejo rezultate.

(I) Uvedba **malega dela** je nujnost za več kot 500.000 Slovencev, katerih mesečni dohodki so blizu ali pod mejo 606 EUR, ki je meja revščine v Sloveniji v letu 2012. Vsi ljudje z nizkimi prihodki, si morajo že sedaj pomagati z neformalnimi oblikami dela. Institut legalnega spodbujanja dela in manjšanja stroškov delodajalcev bo učinkovit šele na dolgi rok. Čeprav je res, da ima ta ukrep tudi številne negativne posledice, predvsem v rasti prekernosti dela mladih in vseh, ki so že sedaj v rizičnih oblikah zaposlitve, je obseg revščine v Sloveniji dosegel tako velik delež in potencialno trajnost, da je ljudem potrebno dati zakonsko osnovo za reševanje lastnih težav.

(II) Avtonomnost socialne politike in njeno proticiklično delovanje je podstat učinkovitosti pri izvajanju politike socialnih transferov. Slednje pomeni, da je socialno politiko potrebno postaviti v drugačen okvir in jo tudi v celoti sistemsko preurediti. V socialni politiki srečujemo parcialnost in pogajanja o vsaki predlagani rešitvi, kar je v celoten sistem prinašalo interesno pogojene kompromise, zaradi česar sedaj ni mogoče več govoriti o učinkovitosti, preglednosti in sistemsko urejenem področju.

(III) Ciljna usmerjenost v srednjeročno obdobje ne bi smela biti odvisna od sprememb Vlade ali menjave posameznih ministrov, ali enega proračunskega leta, saj je v socialni politiki potrebno zasledovanje ciljev skozi daljše obdobje. Zadnje menjave med različnimi političnimi opcijami v Vladi so pogojevale spremembe v operacionalizaciji nacionalnih ciljev, preprečevanje revščine do leta 2020 pa vsekakor je referenčni cilj, ki bi moral biti neodvisen od spremembe na ravni vodenja države.

(IV) Depolitizacija in debirokratizacija socialnega varstva je nujnost. Prevelika birokratizacija postopkov dela, hkrati pa plačilna uravnilovka javnega sektorja povzroča različne učinke akterjev, ki delajo povsem isto stvar. Imenovanje direktorjev na povsem političen način v javne socialno varstvene zavode je povzročilo v učinkovitosti dela zelo velike razlike. Tako se je v začetku uvajanja socialnih transferov beležilo razlike v učinkovitosti tudi 1 : 20 ob tem pa ni bilo izkazanih nobenih ukrepov proti vsem, ki so pomembno zaostajali po obsegu dela.

(V) Pospešeno in ciljno usmerjeno črpanje evropskih sredstev v novi perspektivi črpanja iz ESS skladov do leta 2020, ki je v postopku sprejema in prinaša Sloveniji velik obseg sredstev, ki bo namenjen sistemu socialnega varstva.

Kratkoročna projekcija za leto 2014

Povečevanje obsega socialnih težav v naslednjem letu bo v pomembni meri soodvisno od splošnih gospodarskih trendov v Republiki Sloveniji. Žal je zaradi slabih gospodarskih trendov, neuspešnega bančnega sektorja, slabe prognoze privatizacije podjetij in zamude pri sanaciji bančnega sistema mogoče pričakovati predvsem ukrepe na področju varčevanja.

Zaradi strukture javne porabe, obsega nastalega dolga, primanjkljaja v državnem proračunu, terminskega načrta odplačila državnih dolgov in obresti, strukture dolgov in obresti za t.i. državna poročstva (npr. Dars, Teš 6) je realna ocena, da Slovenija v letu 2014 potrebuje 4,5 MRD EUR novega zadolževanja, s katerim bo odplačala stare obveznosti, reprogramirala ali odplačala nekatere investicije in plačala tekoče obveznosti, ki so posledica primanjkljaja v javni bilanci. Vsako povečano varčevanje naj bi ta sredstva omejilo, kar pa prinaša negativne posledice. Iz podatkov World Economic Outloka (2012) je mogoče pojasniti nekaj sklepov o učinkih varčevanja. Zmanjšanje javne porabe za 1 % ima soodvisnost z nadaljnjim gospodarskim padcem. Na vsak odstotek zmanjšanja javne porabe v povprečju prihaja od 0,4 do 1,2 % gospodarskega padca, vendar v posameznih primerih slabše organiziranih držav s strukturnimi problemi lahko pride tudi do 1,7 % padca gospodarske aktivnosti. **Samo z varčevanjem krize ne bo mogoče premagati. Čeprav je glavna ovira socialne države dalj časa neuspešna ekonomska politika te države, bodo varčevalni ukrepi težave na socialnem področju samo še poglobili.** Države, ki so samo z linearnim varčevanjem zniževale proračunski primanjkljaj so utrpele večji gospodarski padec, kot so predvidevale, in tudi Slovenija je med njimi. Zadnje napovedi EU institucij so jasne. Slovenija je gospodarski in finančni bolnik brez jasnega recepta za okrevanje.

Zastoj v posojilni dejavnosti, ki je lahko posledica nezaupanja finančnih institucij do Slovenije, lahko izrazito zaostri varčevalne ukrepe, ki se bodo odrazili na celotnem področju javnega življenja. Dejstvo je, da bodo v tem primeru eno od najvišjih cen za to plačevali ljudje, ki so v srednjem in nižjem dohodkovnem razredu, zato je povezava med varčevanjem in povečevanjem socialnih težav v čedalje bolj ozki zvezi.

Zaključek

O rezultatih načrtovanja izvajanja zakonov, ki urejata socialne transfere v RS, se je v obširnem in podrobno obrazloženem mnenju izreklo Računsko sodišče (mnenje št. 320-1/2012/2 in 320-1/2012/88 z dne 15. 7. 2013), ki je v svojem mnenju podalo zaključno poročilo o revidiranju uspešnosti in učinkovitosti izvajanja novega sistema odločanju o socialnih transferih. Mnenje Računskega sodišča je izrazito odklonilno v razmerju, do uspešnosti, učinkovitosti in ciljni usmerjenosti zakonov, ki urejata socialne transfere. Mnenje Računskega sodišča parafrazira institucionalno počasnost in neučinkovitost pri upravljanju socialnega varstva, kar ni dobra popotnica za prihodnje leto, hkrati pa resno opozorilo socialni politiki.

Podobno mnenje si je mogoče ustvariti z branjem statističnih poročil in projekcij za naslednje dvoletno obdobje in nenazadnje v ugotovitvah bonitetnih agencij ter mednarodnih institucij, ki Slovenijo obravnavajo kot institucionalnega bolnika, zaradi česar dosega vrednost njenih obveznic obrestno mero, ki je značilna za visoko rizične naložbe.

Zato je odgovor na vprašanje, ali se je Slovenija zmotila pri reševanju nastalih težav, pozitiven. Socialne težave ljudi, kot ključni indikator uspešnosti države, naraščajo in podatki za leto 2013 nas bodo prej ali slej postavili ob bok neuspešnim državam.

Model razvoja slovenske konkurenčnosti, ki je stremel k zadolževanju na eni strani in zniževanju stroškov na drugi strani, je dolgoročno povzročil izgubo delovnih mest in je pripeljal pomemben del prebivalstva v socialne težave. Ker reševanje tako velikega deleža socialnih in tako globokih ekonomskih težav zahteva vsaj desetletno obdobje, bo potrebno razviti novo paradigmo ekonomske in socialne politike.

Ali bomo začeli vsaj posnemati zapisano in sprejeto Evropsko strategijo, ki je zasnovana v »pametni, trajnostni in vključujoči rasti, ki naj bi v EU do leta 2020 prinesla zmanjšanje revščine za 20 milijonov ljudi,« bomo kmalu videli pri nastajajoči nacionalni Strategiji, ki bo uravnala črpanja evropskih sredstev do leta 2020. Odgovornosti politike za nastali položaj in pri reševanju nastalih problemov ni mogoče izključiti, saj delež revnih (brez upoštevanja socialnih transferov), dosega alarmantnih 25,2 % (leto 2012), zato je potrebno resno zavedanje o nacionalnem referenčnem cilju zmanjševanja obsega tega problema in odgovorno sprejemanje ukrepov, ki bodo dolgoročni in bodo kot taki tudi izvajani.

REVŠČINA IN OCENA STANJA V SLOVENIJI NA PODROČJU DUŠEVNEGA ZDRAVJA

Slavica Smrtnik, dipl. org. mang. v soc. varstvu, Novi Paradoks, Slovensko društvo za kakovost življenja

Revščina in ocena stanja revščine v Sloveniji je dosegla razsežnosti, ki jih Slovenija kot socialna država nikakor ne bi smela dovoliti. Podatki kažejo, da je lansko leto na pragu revščine živelo že 13,5 % vseh prebivalcev Slovenije ali 271.000 ljudi. Revščina je v Sloveniji postala velik problem, na kar je pomembno vplivala aktualna gospodarska situacija, ki je marsikatero družino ali posameznika pahnila v revščino – socialno stisko na rob obupa. Revščina se veča in kot vzrok navajajo predvsem (dolgotrajno) brezposelnost, nizke plače, pokojnine, družbeno razslojevanje in podražitve, prav tako opozarjajo tudi na slabo socialno politiko. Vendar nekateri vseeno bolj opozarjajo na revščino kot na močno povečanje dohodkovnih razlik med ljudmi, ki povzročajo, da se nekateri kopljejo v bogastvu na drugi strani so drugi, ki doživljajo vse večje pomanjkanje in so na robu preživetja. Vse večja socialna napetost pa prav nedostojno življenje in nezadostnost dohodka tistih, ki živijo na dnu dohodkovne lestvice, in ob enem nizka toleranca do velikih dohodkovnih razlik zaradi neenakosti, so velik vzrok za vse večje socialne napetosti v Sloveniji.

Vedno znova se srečujemo s skrajnimi primeri ljudi, ki doživljajo zaradi izgube dela, prevelike zadolženosti in boleznih stigmatizacijo v najširšem pomenu besede. Vse več je prosilcev socialnih pomoči in tudi tistih, ki zaradi nastalih situacij ne morejo obdržati človeškega dostojanstva in na tej poti omagajo. Ne samo v duševni stiski, tudi na robu poti iz katere ni povratka. Število samomorov narašča, povečujejo se potrebe po zdravljenih (pomirjevalih ...). Vzroki bolezenskega stanja pa so dostikrat prepozno odkriti in vodijo v druge oblike nezdravega življenja ljudi. Kje so sedaj parole »zdrav duh v zdravem telesu«, ko imamo tako veliko brezposelnost, z vedno novimi obremenitvami še tisto malo podjetji, ki posluje dobro, spravljamo ob možnost razvoja, ki bi lahko pomagala zaposlovati in ohranjati človeško existenco.

Reven pa lahko postaneš tudi, če si bolan in nimaš službe. Družine tudi ne zmorejo vse dražjega šolanja otrok in s tem se spet poglobljajo socialne razlike, stigmatizacija in razne odvisnosti in ne nazadnje tudi nasilje. Poglobljanje trpljenja posameznika, občutka nemoči in občutka ponižanja pa vodi v izgubo za celotno družbo, saj je ranljive ljudi, ki živijo na robu, težko izvleči iz otopenosti. Zgodbe ljudi, ki so delali v enem podjetju po več kot 20 let, in drugih, ki so izgubili vse svoje premoženje zaradi neplačevanja ali stečaja velikih podjetij, je vsak dan več. Ni samo revščina kriva za to melanholijo ljudi, ampak tudi to, da ne znamo v medijih pokazati tudi uspehov, pa čeprav majhnih. Spodbuja

pa me dejstvo, da je tudi tako veliko dobrotelnosti, zlasti v teh časih, nenehno smo pripravljene zbirati za pomoči potrebne, nevladne organizacije s svojo dobrotelnostjo pripravljajo programe, razdeljujejo hrano, oblačila in druge stvari.

Pasti, ki nam jih prinaša razraščanje revščine, bomo nedvomno videli čez čas. Posledice pa bodo verjetno velike. Vemo, da revščina prinaša slabe življenjske pogoje in slabši življenjski standard, zato se posledično ljudje počutijo depimirane. Revni ljudje so tako rekoč marginalizirani, potisnjeni na rob družbe, posledično jim je onemogočeno enakopravno sodelovanje v družbi. Bolezni, ki se bodo pojavile, pa bodo na dolgi rok veliko dražje za državo, kot pa ukrepi, ki bi jih lahko sprejeli z omogočanjem dela in ohranjanjem zaposlitev. Odhod dobre delovne sile – strokovnjakov – v tujino je za posameznika sicer trenutna rešitev, za Slovenijo pa odpira novo težavo, s katero se bomo soočili, ko bomo spoznali, kaj smo s tem izgubili in kaj lahko naredimo sami. Širjenje življenja v revščini prinaša ljudem čedalje več kršitev človekovih pravic. Ljudem pa kršenje človekovih pravic prinaša začaran krog revščine in stigme. Brezposelnost vodi v pomanjkanje, ta naprej v odvisnost od pomoči in to naprej v depresijo. Depresija pa v bolezen, ki človeku ne omogoča dostopnosti do dela. Pripelje do stigmatizacije in marginalizacije posameznikov.

Odprava revščine v Sloveniji?

Lahko bi rekla, da je to vprašanje za en milijon evrov, ki ga dobi posameznik, ki zna odgovoriti. Mislim, da je eden od osnovnih načinov tudi ta, da ohranjamo možnost ustvarjanja delovnih mest, povečanje moralnih in etičnih vrednot v družbi, ki bi pripeljale do spoštovanja.

V boju proti revščini ni pomembna zgolj učinkovita država, vladna strategija, ki za revne poskrbi tako z zdravstvenimi, vzgojnimi in socialnimi storitvami, ampak igrajo veliko in zelo pomembno vlogo na tem področju tudi nacionalne in mednarodne nevladne organizacije. Zato je zelo pomembna vloga civilne družbe s krepitvijo nevladnega sektorja, ki bi razvijal solidarnost, medčlovečnost, širil sodelovanje, povezovanje med civilno družbo in državo in s tem bi ustvarjali kapacitete za pomoč prikrajšanim.

Danes je med ljudmi močno prisoten občutek solidarnosti in sočutja, vendar kot posamezniki zmoremo narediti marsikaj le po kapljicah, revščina pa vse bolj dere in le z veliko skupno močjo jo lahko zajezimo in ustavimo.

Pravica do dostojanstva, pravica do dela in spoštovanje zasebnosti tako posameznika kot družine je osnovana svoboda, ki jo imamo zagotovljene že z ustavo. Popeljimo Slovenijo v pravno državo, ki bo lahko zagotavljala varnost in delo

vsem. Eden od ciljev Sveta Evrope je globoka vera v temeljne svoboščine, ki temeljijo na miru, pravičnosti in spoštovanju človekovih pravic. Revščina je lahko tudi velika motivacija za naprej, saj ko si na tleh, lahko samo še greš naprej.



VPLIV GOSPODARSKE KRIZE IN NARAŠČAJOČE REVŠČINE NA PROBLEMATIKO ZASVOJENOSTI Z ALKOHOLOM MED SLOVENSKO ODRASLO POPULACIJO

Nataša Sorko, univ. dipl. soc. ped., Društvo Žarek upanja

Gospodarska kriza in s tem povezano zmanjševanje števila delovnih mest ter večja stopnja brezposelnosti prav gotovo ustvarjajo številne stresne situacije za prebivalce naše države. Posamezniki pa se pri blaženju simptomov naraščajočega stresa zaradi eksistenčnih težav, s katerimi se soočajo, odzivajo tudi na različne vplive iz njihovih socialnih in drugih okolij, v katerih bivajo, se aktivirajo in so vanje na kakršen koli način vključeni. Dražljaji, ki prihajajo do njih, so prepogosto povezani tudi s tem, da alkohol vendarle vpliva na nivo njihovega razpoloženja, saj je splošno znano, da je alkohol psihoaktivna snov, za katero velja, da primarno vpliva na delovanje osrednjega živčnega sistema in na delovanje možganov, spremeni zaznavanje, počutje, zavest in vedenje.

Če izhajamo iz področja delovanja naše organizacije, lahko rečemo, da zasvojenost z alkoholom ni nekaj, kar nastane v danem trenutku, temveč gre za proces, ki traja dlje časa, lahko tudi več let. Časovno opredeliti, kdaj bo zasvojenost nastala pri posamezniku, je zelo težko, saj vplivajo na to številni dejavniki, kot so npr.: okolje, genetika idr.

Prepričani smo, da bo daljše obdobje gospodarske krize in z njo povezane naraščajoče revščine, ki se neposredno med drugim kaže tudi v številu brezposelnih oseb in oseb, ki živijo na pragu revščine, vplivalo tudi na pogostejše težave z zasvojenostjo z alkoholom pri odrasli populaciji v Sloveniji. Vendar v danem trenutku o konkretnih podatkih še težko govorimo. Zaskrbljujoče pa je, da bodo učinki gospodarske krize na prebivalstvo Slovenije mnogo bolj dolgoročni kot neugodna gospodarska klima okolja in se ne bodo kazali le na eksistenčnem področju. Izpostaviti je potrebno, da bodo imeli posamezniki mnogo obsežnejše in širše težave in stiske. Poleg eksistenčnih tudi s socialnim vključevanjem, odnosi v družbi, družini in drugje.

Največje pasti vidimo predvsem v tem, da se mnogo preveč osredotočamo na materialne in eksistenčne težave posameznikov, ki jih v tem trenutku najlažje izmerimo in komentiramo. Zelo pomembno je, koliko ljudi danes v Sloveniji živi na pragu revščine, še pomembneje pa, kako ti ljudje živijo. Pomembni so njihovi odnosi z drugimi, sposobnost komuniciranja, v kolikšni meri so spodbujeni h krepitvi svojih pozitivnih virov moči ter njihova sprejetost v socialnih okoljih, katerih del so. Nevarnost današnjega časa naraščajoče revščine je tudi, da trenutno situacijo in prihodnost pogosto zaznavamo zgolj kot negativno. Lahko bi rekli, da v družbi danes vlada neka apatija, ki jo občutijo vsi, še najbolj

pa ranljive skupine prebivalstva. Pretirano smo osredotočeni na vse tisto, kar vidimo kot slabo, in mnogo premalo pozornosti posvečamo pozitivnim trenutkom, dogodkom, situacijam, občutkom, kar bi marsikaterega posameznika v danem trenutku okrepilo, ga napolnilo z dodatno energijo ter ga opolnomočilo za iskanje ustrežnejših rešitev v zelo konkretnih življenjskih situacijah. To pomeni tudi, da bi mnogi za rešitev ali pot k rešitvi izbrali ustrežnejša vedenja. Ugotavljamo, da so učinki sodobne družbe današnjega časa usmerjeni k hitrim (instant) rešitvam, ki pa jih alkohol ponuja. Vendar alkohol stiske in situacije ne reši, jo le prestavi na kasnejši čas, ko pa so stiske in težave praviloma še večje, intenzivnejše in bolj kompleksne.

Družbena tolerantnost do pitja alkohola v Sloveniji je zelo visoka, prav gotovo to vodi v vse več težav zaradi zasvojenosti z alkoholom. Hkrati pa, kakor že tudi sedaj opažamo pri svojem delu, pomoč zaradi težav z alkoholom iščejo vedno mlajši posamezniki, družine z mladoletnimi otroki. Vse to lahko povežemo tudi z rezultati številnih izvedenih domačih in tujih raziskav, ki govorijo o tem, da otroci in mladostniki prvič poskusijo alkohol iz generacije v generacijo pri nižji starosti.

Menimo, da bi večja osveščenost in informiranost vseh starostnih skupin prebivalstva o težavah, ki lahko nastanejo kot posledica pitja alkohola, bistveno vplivala na izbire posameznikov, kdaj in v katerih situacijah bi se odločili za utapljanje svojih problemov v njem. Hkrati potrebujemo spodbudno družbeno okolje, v katerem se mora prav gotovo spremeniti tudi tolerantnost družbe do pitja alkohola nasploh. Nujno potrebno je zmanjšati stigmatiziranost tistih, ki alkohola ne uživajo, in jih pri tem še dodatno spodbujati, saj s tem pozitivno vplivajo na svoje in konec koncev tudi javno zdravje.

Zavedati se moramo, da se različni dejavniki (stiske posameznika, revščina, gospodarska kriza, družbeni odzivi ipd.) prepletajo med seboj, in da se je potrebno osredotočiti na majhne korake, kratkoročne, a dosegljive cilje. Verjamemo, da nam skupaj lahko uspe premagati trenutno stanje revščine v povezavi s težavami z zasvojenostjo s pravimi načrti, usmeritvami ter programi, ki bodo namenjenih posamezniku, s čimer mu bomo vrnili tudi njegovo pravo dostojanstvo, da tudi on zmore biti to, kar je v resnici. Najprej ob podpori (osebni in strokovni) drugih, kasneje pa povsem samostojno.

MATERIALNA DEPRIVACIJA KOT POSLEDICA REVŠČINE ODNOSOV

Simona Stegne, univ. dipl. soc. del.,

Društvo prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote

Revščina v Sloveniji iz dneva v dan narašča in postaja vedno bolj pereč problem. Pri delu v Društvu prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote opažamo, da se vedno več ljudi srečuje z revščino, ki pomeni deprivacijo materialnih dobrin. Kar nekaj sociologov, ki raziskujejo revščino, je mnenja, da je revščina bolj kompleksen pojav. V mnogih primerih se namreč izkaže, da je izguba materialnih dobrin posledica revščine, ki se kaže v pomanjkanju kvalitetnih odnosov znotraj socialne mreže posameznika. Slednja je bolj prikrita in se zato zdi družbeno manj problematična. A v praksi se izkaže, da lahko posledično preraste v materialno deprivacijo in pripelje celo do samega dna revščine, to je do brezdomstva. Menimo, da se tej obliki revščine, ki ji lahko rečemo tudi revščina odnosov, posveča premalo pozornosti, zato želimo opozoriti nanjo s pričujočim člankom.

V Društvu prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote se srečujemo z različnimi skupinami ljudi: z otroki, mladimi, pari, družinami, brezdomci. Na naša vrata, pa tudi na vrata drugih institucij, trka vse več ljudi, ki ne iščejo le materialne pomoči, ampak se zanimajo za druge oblike opore, kot so npr. psihosocialna in terapevtska svetovanja. Pri tem vidimo, da imajo na videz zelo različne oblike stisk največkrat enak izvor, tj. razpad intimnih odnosov (družine) in doma. Dom namreč ni le streha nad glavo, ampak ga sestavljajo tudi odnosi. Temelj odnosov sta ljubezen in resnica. Vemo, kako težko je ustvarjati in graditi pristne odnose. Če izpustimo in zanemarimo temelj, se tako ali drugače začne razpad doma in posledično propad človeka.

Kaj povzroči razpad doma? V društvu opažamo, da v praksi dom najmočneje ruši pretvarjanje, obtoževanje in hitenje. Pretvarjanje, ko pogosto ni volje ustaviti se ob sebi in ob drugem, ob tem kar v resnici smo in doživljamo. Ko ni prostora za resnico in ljubezen, pogosto postane vse le »lep zunanji videz«. Obtoževanje, ko je za vse, kar nam gre v življenju narobe, kriv drugi in je vsak izgovor dober. Ter hitenje, ko je delo pomembnejše od odnosa, materialne dobrine pa zapolnijo praznino posameznika. Posledice so tu! Nasilje, zlorabe, odvisnosti in obup. Govorimo lahko o odnosni revščini, ki pa posameznike v skupnosti prizadene na zelo različne načine, kot npr. nasilje v družinah, brezcilnost mladih, ločitve, alkoholizem, prezaposlenost na eni in brezdelnost na drugi strani. Vse to so ključni dejavniki, ki lahko ljudi prej ali slej pahnejo v materialno deprivacijo. Povezava med materialno in odnosno revščino se tako lahko pokaže takoj ali pa še v naslednjih generacijah.

Revščina odnosov se odraža v razpadu medsebojnih odnosov, brezcilnosti in izgubi življenjskih ciljev, slednjič pa tudi v razpadu doma. Ko razpade dom, ni več motivacije za reševanje življenjskih problemov in ne vrednot. Stanovanje oz. materialne dobrine same po sebi postanejo prazne in ne morejo nadomestiti odnosov. Vsi smo socialna bitja in zato so odnosi ali drugače rečeno, zdrava socialna mreža, temeljnega pomena za naše življenje. Če medsebojnih odnosov ne bomo prav ovrednotili, revščine odnosov ne bomo mogli zamejiti. Veliko energije lahko vložimo v reševanje materialne stiske ljudi, a brez upoštevanja vrednosti odnosov bomo celosten pogled na revščino s tem zgolj pometli pod preprogo.

Zato menimo, da pri brezdomstvu ali socialno ogroženih z začetnim reševanjem revščine brez reševanja revščine odnosov rešujemo le vrh ledene gore. Na primer: brezdomcu lahko ponudimo možnost stanovanja, službe in stalen dotok denarja, s čimer odpravimo materialno deprivacijo. Dolgoletne izkušnje kažejo, da tako zmanjka bistven element. Če spregledamo, da oseba nima ne zdrave socialne mreže, ne doma v pravem pomenu in ne zdravih medosebnih odnosov, da bi bila sposobna živeti sama s sabo in z drugimi. To jo bo še naprej gnalo v odvisnost in druge vedenjske vzorce, s katerimi bo reševala svoj problem na isti način kot dotlej. Če to spregledamo, smo tisto, kar smo z osnovno pomočjo (stanovanje, služba itd.) zgradili, v trenutku zrušili. Posledica je očitna! Človek pade še globlje, saj je še bolj zaznamovan s socialno izključenostjo in občutki neuspeha, nemoči ter nevere, da bi bilo lahko kdaj drugače.

Kako lahko pomagamo pri preprečevanju revščine? Pri obravnavanju revščine na splošno se zato ne smemo ujeti v past poenostavljenega pogleda na stiske in reševati le materialno deprivacijo. To nas pripelje zgolj do navideznega »pometanja s ceste«. Brez socialne opore in okolja, v katerem se lahko človek osebno ter socialno razvija, revščina ostaja oz. se na bolj ali manj prikrit način nadaljuje. Nujen je torej celosten pogled na revščino, ki upošteva njen materialni in odnosni vidik. Šele ko tovrstno revščino priznamo, lahko začnemo iskati rešitve zanjo. Zato je pomembno osveščanje ljudi in strokovnih delavcev o nujnosti celostnega pogleda na revščino. Preventiva se lahko začne že v šolah, kjer ostaja veliko neizkoriščenega prostora za ovrednotenje in krepitev zdravih medosebnih odnosov. Zelo močno se kaže potreba po razvijanju bolj dostopne mreže psihosocialne in terapevtske pomoči. Prav tako se kaže potreba po razvijanju terenskih pristopov, ki bi družinam pomagali ohranjati dom in krepiti zdrave odnose v njih. Prostovoljnost oz. osebna pripravljenost za pomoč socialno ogroženim znotraj različnih institucij in društev pomeni pomemben prispevek k dviganju kvalitete odnosov in s tem reševanju revščine. Za pomoč najbolj prizadetim, tj. tistim, ki so dom dejansko že izgubili, pa je potrebno ponuditi pomoč v obliki različnih vrst ponovne namestitve, ki bi omogočale skupno ustvarjanje novega doma, krepitev moči posameznika ter celotne skupnosti.

Viri:

Internetna stran: www.brezdomec.si.

Članek o okrogli mizi: S svetlobe premagamo temo, Društva prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote: <http://www.primorske.si/Priloge/Sobota/Problem-ni-le-v-zepu-ampak-tudi-v-glavi-%281%29.aspx>.

Interno gradivo društva, avtor: dr. Peter Žakelj: Problem današnje vzgoje – iskanje odgovora nanje?!



REVŠČINA ČLOVEKA IZKLJUČUJE

Alojzij Štefan, Slovenska Karitas

1. Razsežnosti (obrazi) revščine¹⁰

Kako ocenjujete trenutno stanje revščine v Sloveniji?

Vemo, da ima revščina več razsežnosti. Je lahko pomanjkanje oz. prikrajšanost v izpolnitvi duhovnih, čustvenih in socialnih ter fizično-telesnih potreb. Je pa tudi nedostopnost materialnih, duševnih in duhovnih dobrin, nezmožnost participacije in uveljavljanja človekovih pravic predvsem s področja prehrane, zdravja, bivanja, izobraževanja, dela in seveda participacije v družbi.

Različen je tudi njen (subjektivno in objektivno) merljiv obseg in vpliv na vsakodnevno življenje, na možnosti za celotni razvoj (predvsem pri otrocih in mladih) ter socialno vključenost.

Revščina ni le v številkah ampak je v življenjskih zgodbah resničnih ljudi

Razširjenost revščine v današnjem svetu je strahotna in je trdovraten in resen problem tudi v sodobni Sloveniji. Zadnji podatki iz Raziskave o dohodkih in življenjskih pogojih (SILC) za leto 2012¹¹ povedo, da je bila stopnja tveganja revščine v Sloveniji 13,5-odstotna. To pomeni, da je v Sloveniji pod pragom tveganja revščine živel 13,5 % ali približno 271.000 oseb (0,1 odstotka manj kot lani). 19,6 % oseb je bilo revnih ali socialno izključenih, kar je zaradi večjega števila resno materialno prikrajšanih, za 0,3 odstotne točke več kot leto prej.

V letu 2012 je torej v Sloveniji živel 392.000 oseb, ki so ali pod pragom tveganja revščine ali pa so socialno izključene. Vsekakor preveč za družbo blaginje in relativno dobro delujočo socialno državo. Ali pač ne?

Stanje revščine po teh segmentih različno

Raziskava Karitas¹⁰ je razkrila, da se številni prosilci pomoči soočajo z gmotnimi težavami. Več kot dve tretjini prosilcev pomoči ima resne gmotne težave, še dodatna tretjina pa ima zelo resne gmotne težave. Povečuje se delež tistih prejemnikov pomoči, ki imajo probleme z zaposlitvijo. Polovica vseh prosilcev pomoči v Karitas ima zdravstvene probleme, prav toliko jih je v stiski zaradi nezmožnosti vzdrževanja družinskih članov, predvsem otrok. Nadalje je med njimi tretjina takih s stanovanjskimi problemi, ravno toliko jih ima duševne stiske (po-trtost, brezvoljnost). Med njimi so tudi mnogi invalidi.

¹⁰ Leto 2010 je bilo evropsko leto boja proti revščini in socialni izključenosti, zato se je tudi Slovenska karitas s pomočjo profesorja dr. Vinka Potočnika (Pastoralni inštitut Teološke fakultete Univerze v Ljubljani) odločila za raziskavo o revščini v Sloveniji. Raziskava je bila objavljena v slovenskem pastoralnem zborniku *Nosite bremena drug drugemu* (Maribor 2010) ter v dokumentu *Nič revščine* (Ljubljana 2011).

¹¹ http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5743



2. Pasti revščine

Katere so največje pasti razraščanja revščine v Sloveniji?

Kakšne bodo posledice, kam to lahko pelje?

Revščina se s področja materialne prikrajšanosti seli na področje duhovne, čustvene in razvojne revščine ter vse večje socialne izključenosti. Revščina izključuje iz možnosti šolanja, dopusta, zdravljenja in marsičesa drugega. Revnega pogosto zapustijo tudi prijatelji. Več kot polovica kot vzrok pomanjkanja navaja brezposelnost. Da je njihovo delo premalo plačano meni 42 % anketiranih. Sledijo tisti (50 %), ki menijo, da je vzrok socialnih težav v družbeni nepravilnosti. Tega pa ne more rešiti le Ginijev količnik, ampak predvsem večja solidarnost in jasna zaveza vseh k pravičnejši družbeni ureditvi.

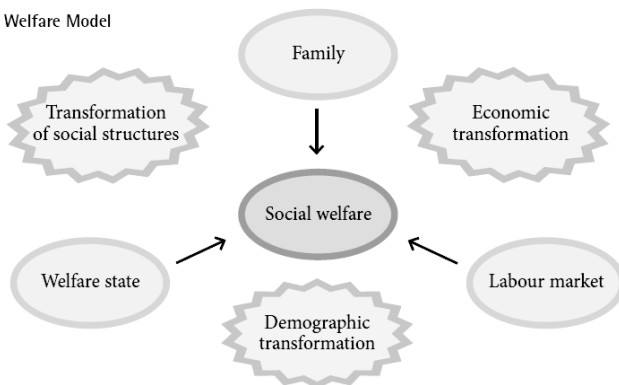
Past revščine je socialno poglobljanje človekove nemoči in brezupa. Raziskava¹ je pokazala, da zaradi revščine skoraj polovica prejemnikov stalno ali pogosto čuti žalost, tretjina nosi v sebi občutje krivice do njih, 30 % jih čuti osamljenost, skoraj toliko tudi ponižanje, četrtnina pa močno jezo. Da življenje nima smisla, doživlja 16 % uporabnikov pomoči, skoraj toliko pa jih ima občutek, da niso nikomur potrebni oziroma so odveč. Ostali so brez varne mreže. Najmočnejšo varno mrežo odnosov prosilcem pomoči predstavljajo sorodniki, precej šibkejšo sosedstvo. Najmanj so vprašani povezani s sodelavci (brezposelnost). 40 % jih pove, da imajo vsaj enega, s komer bi se pogovarjali ter z njim delili svoje veselje in težave, kar 16 % pa, da nimajo nikogar!

3. Naravni "imunski" sistemi varnosti

Na kakšen način menite, bi lahko odpravili revščino v Sloveniji?

Najpomembnejši trije faktorji socialne varnosti so: **zaposlitev** (plačano delo), **družina in varne mreže** ter **socialna država**. Med njimi se dogajajo spremembe, zato je potrebno pristopiti celovito in predvsem preventivno.¹²

Figure 1: Social Welfare Model



12 <http://www.caritas-europa.org/module/FileLib/ZeroPovertyPartAENLowRes.pdf>

Poleg **ukrepov za povečanje socialne varnosti** (transferji, storitve in bonitate/olajšave), je potrebno povečati možnosti za **aktivno participacijo v družbi** in s tem povečati vpliv revnih, socialno ogroženih in drugih ljudi v stiski na svojo lastno usodo.

Izjemno pomembna je pri tem primerna (dobra) **izobrazba** ter seveda **zaposlitev**, za tiste, ki so zaradi različnih vzrokov potrebni skrbi in zaščite, pa čim večja mera aktivacije in vključevanja v družbo (skupnostna skrb). Brez **nove (medgeneracijske) solidarnosti** seveda ne bo šlo. K temu prispevata tudi **samopomoč in dobrodelnost**. Dvigniti se bo treba iz malodušja in pasivnosti in najti več veselja do življenja, zadovoljstva tudi v skromnosti in ne le v hlepenju po obilju, dobičku in užitkih.

Solidarnost – poleg polne participacije najbližja pot k odpravi revščine

Individualizem in sebičnost sta smrt za solidarnost. V raziskavi¹ je bila več kot polovica (57 %) vprašanih mnenja, da »ljudje večinoma gledajo predvsem nase«, le 30 % jih je trdilo, da »so ljudje večinoma pripravljeni pomagati«. 55 % slovenske polnoletne populacije meni, da »če bi se vsak človek čemu odpovedal, bi kmalu ne bilo več revščine«. Je to nova paradigma solidarnosti? Ne.

Ključ do preživetja socialne države in s tem enega temeljev socialne varnosti je v vzajemni odgovornosti za skupno dobro in v pravični razdelitvi blaginje. Nujno je **ohraniti vse tiste povezujoče mreže**, ki posameznika in družine obdržijo v območju **vključenosti in sodelovanja v družbi**, ker bodo le tako lahko našli in izkoristili ugodne priložnosti ter možnosti za svojo ponovno vrnitev v območje blaginje.

Če hočemo človeku zares pomagati, moramo upoštevati vse njegove potrebe, ga začitati v njegovi resničnosti, se vanj vživeti. Le tako smo mu lahko zares blizu in mu pomagamo do sreče. Ali kot pravi sedanji papež Frančišek: »Človeka je potrebno objeti.«

Najvišja nagrada NFHOS - Kipec dobrote



REVŠČINA V SLOVENIJI

Anica Mikuš Kos, predsednica Slovenske Filantropije

Kako ocenjujete trenutno stanje revščine v Sloveniji?

Na revščino lahko gledamo z različnih perspektiv. Moja perspektiva starega človeka je denimo lahko takšna: V času mojega otroštva po drugi svetovni vojni smo živeli po današnjih kriterijih zelo revno. Štirje smo bivali v eni majhni sobi. Jedli smo pretežno koruzni kruh. Imela sem dve obleki za poletje, dve bluzi, jopo in krilo za pozimi. Prvo leto po vojni sem pobirala v tramvaju in na cesti ogorke za očeta, ki je bil strasten kadilec, a ni imel dovolj denarja ali pik (na pike smo dobivali hrano in cigarete), da bi si kupil cigarete. Ker sem se težko zbrala in so me drugi motili pri učenju, sem se tja do končane gimnazije velikokrat učila na klopi na ljubljanskem gradu, tudi pozimi, če je le bilo sončno. Včasih sem se učila na stranišču, ki je bil edini miren prostor v našem stanovanju. Toda sploh nimam v spominu, da bi se počutila revno, ponižano, nesrečno. In pomnim, da so pred drugo svetovno vojno berači prosili za paro, da bi si kupili košček kruha. Danes prosijo denar za sendvič.

Lahko pa spremenim zorni kot in vidim današnji svet, svet Slovenije, Evrope in drugih ekonomsko bogatih delov planeta kot bajeslovni svet, ki promovira glamur, razkošne avtomobile, zdravo hrano, skratka bogastvo, katerega si dejansko nekateri – pravijo, da 10 % nas – lahko privoščijo. Vidim ga kot svet, ki razglša človekove pravice, tudi pravice do dostojnega in kakovostnega življenja – seveda za vse ljudi, je poln besed o enakih možnostih (če jih ne izkoristiš, si sam kriv), svet, ki razglša državo prava (in res, večina ropov v naši državi je bilo, kot vse kaže, zakonitih) in družbo pravičnosti. In v slovenskem delu tega sveta je na deset tisoče ljudi, ki živijo pod tem, kar danes prepoznamo kot revščino. In vse več je teh ljudi. Ljudi, ki nimajo. Ljudi, vpetih v začarani krog revščine. Ljudi, ki so prevarani na različne načine – ker so jih drugi izkoristili, ogoljufali, jih pokradli, ljudi, nalaganih s parolami o enakih možnostih. Ti ljudje v Sloveniji ne umirajo od lakote, ne zmrznejo na cesti. Le kakovost njihovega življenja je mnogo pod tistim, kar nam obljublajo v sedanjem času ali terjajo od nas (na primer zdravo prehrano). Razlike med spodnjimi, revnimi, ki so (danes) brez moči, in vrhnjimi, bogatimi in močnimi, so ogromne, vse večje.

V post-socialističnih državah smo tisti iz starih časov še dodatno prizadeti. Posamezniki so državi, nam, pokradli tisto, v kar smo vlagali svoje delo, svoje življe-

nje. Kar pa je najbolj boleče, pokradli so nam na povsem zakonit način. Pravimo jim »lopovi«, toda lahko bi nas tožili za to zmerljivo besedo, saj večinoma niso kršili zakonov. Neoliberalizem je prizadel ne le materialno kakovost življenja »delovnega ljudstva«, kot smo nekoč imenovali ljudi. Prizadel je človeško dostojanstvo, spremenil sistem vrednot. Prevladujoča vrednota je imeti moč, denar, položaj, ne glede na to, kako prideš do tega. Hvala bogu, vse manj nas je, ki smo še živeli v socializmu in se počutimo osebno prevarane in pokradene za stavbe, delovna mesta, za vero v boljši jutri in vero v poštenje »elit«.

Kje vidite največje pasti razraščanja revščine v Sloveniji? Kakšne bodo posledice, kam to lahko pelje?

Ob neki televizijski oddaji o tajkunih je mali deček vprašal svojega očeta: »Očka, ali so vsi strički lopovi?« Veliko, mnogo preveč je stričkov, pa tudi tet iz ozadja in ospredja, ki so lopovi. Zakaj toliko? Navsezadnje nismo Slovenci bolj sprijeni ljudje kot drugi, ali sedanji Slovenci nismo bolj sprijeni kot nekdanji. Človekovo vedenje določa soigra med okoljem in človekovimi osebnostnimi lastnostmi. Pod kožo smo, kot pravi ljudski rek, vsi krvavi – bolj ali manj. So okolja in okoliščine, ki omogočajo in vzpodbujajo nepoštenost, neodgovornost, nemar za stiske drugih. In so okolja, ki delujejo v nasprotno smer. Družbena pisana in nepisana pravila so 20 let ne le omogočala, temveč celo vzpodbujala lopovstvo. Sveti gral neoliberalizma – bogastvo in moč ne glede na to, kako ju pridobiš – je postal predmet poželenja prevelikega števila ljudi v skupnosti.

Posledice sedanjih socialnih in gospodarskih procesov niso le materialnega značaja. So tudi moralnega značaja. Kam to pelje? Na to ne znajo odgovoriti niti ljudje, ki so veliko pametnejši od mene. Možnih poti iz tega je veliko – od mehkega do trdega upora. Morda pa bodo kaka iznajdba, kako odkritje ali katastrofa spremenili socialne odnose in porazdelitev dobrin.

Osnovni problem je v tem, da je neoliberalizem gospodar celega sveta. Ko bi šlo le za Slovenijo, bi bilo mnogo več možnosti za spremembe v doglednem času. Mislim pa, da se bo gotovo spremenilo. Kolikor poznam človeški rod in zgodovino, se mora spremeniti. Prej ali slej.

Kar zadeva Slovenijo, pa bi si želela živeti v državi z manj pohlepa, več osebne časti in socialne odgovornosti. Nisem prav zapisala. Morala bi napisati: »Kar zadeva elito Slovenije ...«

Na kakšen način menite, bi lahko odpravili revščino v Sloveniji?

Z mnogo bolj pravično porazdelitvijo dobrin.

Socialne spremembe se dogajajo kot prelomnice po novih odkritjih in izumih (parni stroj), kugah, vojnah. Na spreminjanje pa delujejo tudi tokovi, gibanja v osnovnem socialnem tkivu. Ti so očitni tudi v našem času. Nekateri imajo imena kot »demokratični socializem« ali »za družbeno pravičnost«, drugi imajo manj opredeljene vsebine. Upajmo, da bodo privedla do sprememb. In pridružimo se jim! K revščini prispevamo tudi z družbeno pasivnostjo. Brez sistemskih ekonomsko socialnih sprememb ne bomo dosegli odpravljanja revščine. Kako v kratkem času doseči te spremembe, ne vem. Nimam politične niti ekonomske pameti.

Še besedo o nevladnih organizacijah v teh dogajanjih. Mnoge med njimi si prizadevajo, da bi ublažile posledice revščine, zmanjšale razlike v možnostih revnih in bogatih. Dober primer so možnosti za letovanje otrok. Nekateri pravijo, da »nevladniki« s tem podpiramo sedanjo družbeno sprejeto delitev dobrin, saj prispevamo k znosnosti situacije za revne. Morda res. Ne gre le za načela; množice ob rob potisnjenih in prikrajšanih so med nami, sočasno z nami živeči, konkretni, živi ljudje, ob katerih ne moremo ostati zgolj družbeno militantni. Poskušamo pač nekaj storiti zanje, da bi jim bilo vsaj malo bolje v tem našem krutem času. Osebno razumem vsak javen poziv k dobrodelnosti, ki ga razglasijo cerkvene ali nevladne organizacije, kot opozorilo, svarilo, da je nekaj zelo narobe v svetu, ki ga živimo. Delovanje nevladnih organizacij presega pomoč posamezniku, ima tudi značaj javnega osveščanja o socialni stvarnosti našega časa.

MOŽNE REŠITVE IN STRATEGIJE ZA ODPRAVO REVŠČINE

TRAJNOSTNA OSKRBA

Teze za odpravo revščine

Anton Komar, biolog in pisatelj

Geslo »Več znanja za večjo konkurenčnost« je prikrito vojno hujskaštvo. Tisto, kar potrebujemo, je »Več domišljije za velike spremembe«

Vsa ekonomija je nastala kot manifest za doseg politične svobode skozi ekonomsko izkoriščanje bogastva Novega sveta in kasnejših kolonij. Bogastvo potrošniškega Zahoda je rezultat nebrzdanega ropanja, ki je brez primere v zgodovini. Prve žrtve so bili ljudje tretjega sveta, sedaj pa postajamo žrtve mi, ljudje Zahoda, in naši otroci. Kajti, ko je bilo najdeno bogastvo izčrpano, so bila dejanja preusmerjena v globalno trgovino in finance. Normalna posledica je bil zlom globalnih financ in s tem povezan povratek pomanjkanja skupaj s povratkom starega političnega zla v novi preobleki. Konec je dobe individualizma, svobode in demokracije. Vračamo se k predmodernim oblikam vladavine. Zaradi padajoče profitne stopnje se začenjajo siloviti pritiski na delavske mezde hkrati s poskusi privatizacije skupnostne lastnine. Danes se mora tudi srednji sloj ukvarjati s problemi golega preživetja.

Po štirih stoletjih nenormalnega izobilja moramo uveljaviti novo kozmologijo človeka. Zdajšnje vrednote in institucije ne bodo obstale, če hočemo obstati ljudje. Kako naprej?

Lažna dilema kapitalizem/socializem

Sistema samomorilske kapitalistične produkcije ne moremo odpraviti le s tem, da razlastimo kapitaliste. To je storil komunizem, vendar je hkrati ohranil celoten način kapitalistične produkcije in to ga je pokopalo. Kajti kapitalizem ni zgolj lastninsko razmerje pač pa predvsem produkcijski način. Nujen je torej popoln preobrat razmerij med ljudmi, nova kozmologija človeka. Nič, razen kapitalistične produkcije, nam ne preprečuje, da izdelujemo in damo vsem na voljo bivališča, oblačila, hrano, kurjavo, opremo in vozila, ki jih je mogoče zlahka vzdrževati, ki porabijo malo energije in trajajo vsaj eno človeško življenje.

Od kod revščina?

Analitiki govore o treh poglavitnih vzrokih revščine:

1. Kopičenje dobrin onemogoča široko distribucijo virov, ki bi sicer zadoščali za vse. Kopičenje izvira zgolj iz gospodstva enega razreda nad vsemi drugimi.
2. Ekskluzivnost privilegirane manjšine v dostopu do redkih naravnih virov.
3. Pravica ekskluzivnega dostopa se uvaja s pravno institucionalizacijo dostopa.
4. Nenehna demonstracija moči priti do stvari, ki niso vsem dosegljive (drago cen nakit, visoka moda, jahte, dragi avtomobili, ekskluzivne destinacije itd.). Edina funkcija teh stvari je, da naredijo družbeno neenakost vsem vidno in otipljivo.

Vendar bi se želel premakniti v ozadje družbenega dogajanja. Mnenja sem, da prelom med produkcijo in potrošnjo izhaja iz razpada avtonomnih sposobnosti lokalne skupnosti v korist globalne kapitalistične delitve dela. Torej je globalizacija povzročila uničenje avtonomije (avtarkije) lokalne skupnosti in s tem povzročila eksplozijo revščine v svetu in tudi pri nas.

Razkroj avtonomnih sposobnosti se začne že s šolanjem. Šola otroke ne nauči uporabljati rok in nog; ne nauči jih zdrave prehrane; in ne tega, kako naj se izvlečejo iz labirinta institucij; tudi ne, kako naj skrbijo za medsebojne odnose, za druge, drugačne in nemočne. Če ljudje ne znajo več pridelovati hrane, ampak plačujejo farmacevtsko industrijo, da jih obvaruje pred posledicami industrijske hrane; če ne znajo vzgajati otrok, temveč plačujejo psihologe in psihiatre; če ne znajo popraviti pipe, ne oskrbeti rane ali pozdraviti navadnega prehlada brez zdravil, je to zato, ker je diktirana naloga šole, da priskrbuje kapitalu in državi »fahidiote« – opravilno preživetveno nesposobne ljudi. Praktična znanja in lokalna avtonomija so bili izgnani iz medčloveških razmerij in iz razmerij med ljudmi in naravo.

Brezposelnost je enostavno nezmožnost proizvajati drugače kot za nekoga tretjega. Delavce postavi v položaj, da v skupini ne morejo proizvajati ničesar od tega, kar resnično potrebujejo. Kapital (ali država) jih prisili, da v celoti zadostijo svojim potrebam izključno z nakupi dobrin in plačljivimi institucionaliziranimi storitvami, hkrati pa si s tem zagotovi tudi popoln nadzor nad to potrošnjo. Razkroj avtonomnih sposobnosti posameznikov nujno spremlja proces razkrajanja lokalne skupnosti, ki je temeljila na vzajemnosti in prostovoljnosti. Četrto, stanovanjska soseska, solidarnost delavskih naselij, prostovoljna združenja in zadruge, ki so jih ustanovili ljudje v skupnem interesu, družinski odnosi in razširjene gospodinjске skupnosti, celota izmenjav in stikov, ki tvorijo krajevno in sosesko življenje – to tkivo družbenih, samourejevalnih (homeostatskih) in neinstitucionalnih odnosov je odmrlo. Izginile so podeželske skupnosti, se povečala spalna naselja, skupnost je zmleta v prah nemočnih posameznikov. Delo je postalo



muka, ki traja cel dan, saj delavca obdeluje stroj, ki mu služi, namesto, da bi ga on sam uporabljal za obdelovanje snovi. Takšno delo otopi njegove sposobnosti, da bi sam karkoli proizvajal. Skratka, nihče ne troši tega, kar proizvaja, in ne proizvaja tega, kar troši. Ob tem pa totalna država postaja vse bolj totalitarna. Za vsako dejavnost ljudje potrebujejo dovoljenje nekega »pristojnega organa«.

Opolnomočenje lokalne skupnosti

Cilj je avtonomno preživetje čim bolj samozadostne lokalne skupnosti. Zato je potrebno trasirati prehod od globalne ekonomije k prihodnji družbi s težiščem na lokalni ekonomiji.

Temeljni pogoj za spremembo družbe je preobrnitev orodij, razvoj prostovoljne kooperacije, uveljavitev, suverenost in opolnomočenje lokalne skupnosti in posameznikov, ki jo sestavljajo. Toda brez spremembe sredstev produkcije ostaja sprememba družbe zgolj navidezna. Socializem ni bil nič boljši od kapitalizma, saj je uporabljal enaka sredstva. Opirati je potrebno nova polja duhovne in prostorske svobode, ki bi omogočala samoupravljanje ljudi v dovolj majhnih skupnostih, da lahko omogočijo bogastvo človeške izmenjave in možnosti, da se vsaj del produkcije uskladi z lokalnimi potrebami. Ne gre za vrnitev k rokodelstvu, hišnemu gospodarstvu in srednjemu veku, temveč k podreditvi industrijskih tehnik razširjanju individualne in skupnostne avtonomije. Če bi vsi delali, bi delali mnogo manj. Produkcija v lokalnih delavnicah, obratih in zadrugah lahko ustvarja sila raznolike dobrine in odpira odlične možnosti samozaposlovanja ljudi. Delo mora postati posvečena dejavnost, da bi spoznali, kaj v resnico smo. To bo prineslo večje osebno zadovoljstvo pri delu. Prineslo bo varčno porabo in prostovoljno poenostavljanje življenja. Industrijsko kmetovanje se bo umaknilo lokalnemu kmetovanju, ki bo delovno intenzivno. To bo zahtevalo premeščanje velikega dela delovne sile k pridelavi hrane. Pridelava hrane prinaša štiri do petkratno povečanje lokalnega BDP kot katera koli druga gospodarska dejavnost! Lokalna skupnost se bo osredotočila na dobrine, ki so nujne za preživetje in ohranjanje življenja. Saj je večino tega, kar se danes proizvaja, itak enostavno odveč in nepotrebno. Primerno geslo opolnomočenja lokalne skupnosti je lahko: Če proizvoda ne more izdelati lokalna skupnost ob uporabi razpoložljivih lokalnih virov in tradicionalne tehnologije, potem najverjetneje sploh ni potrebe, da bi ga izdelali.

UNIVERZALNI TEMELJNI DOHODEK (UTD)

Dr. Igor Pribac, FF (UTD)

Konec sedemdesetih let je ideja socialne države zašla v krizo, ki se je odtlej samo še poglobljala. Ta kriza, ki je Slovenijo zares zajela šele ob osamosvojitvi, je na eni strani povečevala tveganje revščine, pa drugi pa je sprožila iskanja novih modelov delovanja socialne države. Eden od teh modelov je ideja univerzalnega temeljnega dohodka (UTD).

Kaj je UTD? **UTD je dohodek, ki ga politična skupnost redno izplačuje individualno vsem svojim članom, ne da bi ga pogojevala s premoženjskim stanjem ali delovno pripravljenostjo prejemnika.** Morda velja poudariti posamezne prvine te definicije.

UTD je **denarni prejemek**, kar izključuje dodelitev materialnih dobrin ali storitev. Prejemek v denarju kot vsenamenskem sredstvu je manj paternalističen do prejemnika in njegovih življenjskih interesov od vsakega izbora dobrin, ki bi ga za prejemnika opravila država.

UTD je **individualiziran prejemek**. Po tem se razlikuje od tistih ukrepov, ki so namenjeni skupnostim, npr. družini ali gospodinjstvu. V razmerah, ko so odnosi v gospodinjstvu pogosto neegalitarni, bi prejemek takšnim skupnostim lahko pomenil, da bi bilo upravljanje s prejemkom prepuščeno izključno najmočnejšemu členu v njih. Vendar individualnost prejemka ne spodbuja samega življenja, saj ohranja ekonomsko spodbudo za ustvarjanje in ohranjanje veččlanskih življenjskih skupnosti.

UTD se izplačuje **v rednih časovnih intervalih** (npr. mesečno), kar ga razlikuje od sorodnega predloga, po katerem bi člani družb ob dopolnjeni polnoletnosti prejeli enkratni, znatnejši nepogojen denarni znesek, ki bi ga lahko uporabili v skladu s svojimi življenjskimi cilji, npr. za zagon pridobitne dejavnosti. Na razliko med predlogoma lahko gledamo kot na razliko med dajanjem prednosti vrednoti podjetnosti ali socialni varnosti. Vendar ne smemo pozabiti, da bi bil enkratni znesek lahko porabljen tudi zelo neracionalno (npr. zaigram v eni sami noči), kar bi bilo glede na mladost prejemnikov celo verjetno.

UTD je **univerzalistični** ukrep, vendar lahko univerzalizem, vsebovan v predlogu, razumemo zelo različno. Nekateri avtorji zagovarjajo uvedbo UTD na svetovni ravni, drugi, politično bolj kratkoročno misleči, ki argumentirajo za njegovo uvedbo na ravni posamezne političnih skupnosti, pa se razhajajo o tem, ali naj bodo upravičenci le državljani te skupnosti ali vsi njeni prebivalci s stalnim prebivališčem v njej. V slednjem primeru je običajno predvideno omejevanje kroga upravičencev z določitvijo dolžine obdobja nepretrganega stalnega bivanja (npr. 10 let).

In naposled še najpomembnejše: UTD je **nepogojen** prejemek, kar UTD odločno razlikuje od obstoječih socialnih transferjev. Njegova nepogojnost, ki je dvojna, premoženjska in delovna, je predmet nekaterih resnih ugovorov, ki jih lahko tu samo nakažemo.

Ker je UTD neodvisen od premoženja, se zdi, da dodeljuje ugodnost tudi najpremožnejšim, ali da daje enake ugodnosti bogatim in revnim. Vendar ni tako. UTD je mišljen kot ukrep, ki izenačuje izhodiščne možnosti članov družbe, kar je mogoče le, če sorazmerno večje breme njegovega financiranja pade na premožnejše člane.

Ali je UTD za revne boljši od sedanjih oblik socialnih prejemkov v enaki višini? Da, iz treh med seboj povezanih razlogov. Prvič, UTD bo dosegel več ljudi v stiski kot sedanje namenske oblike pomoči, ki od prejemnika terjajo, da dokaže svoje izpolnjevanje pogojev. Za nekatere manj vešče in seznanjene je to previsoka stopnica. Drugič, pogojeni prispevki so povezani z obstojem sistema nadzora izpolnjevanja pogojev, ki je stigmatizirajoč in poniževalen. Tretjič, ker se ob zaposlitvi prejemanje UTD ne prekine, revni, ki imajo v sedanjem sistemu dobre razloge, da ne tvegajo spremembe svojega statusa, izgubijo zadržke pred vstopanjem na trg dela.

UTD vpliva na trg dela in na strukturo ponujenih delovnih mest, saj povečuje pogajalsko moč delojemalcev in jim daje realno možnost, da zavrnejo tista nizko plačana mesta, ki so duhamorna in navadno tudi nizko produktivna. UTD bi tako lahko na široko odprl vrata razmahu socialnega podjetništva. Ko prekinitev delovnega razmerja za delojemalca ni več travmatična, jo ta lahko načrtuje kot čas, namenjen dodatnemu izobraževanju. UTD dobro podpira koncept vseživljenjskega izobraževanja, brez katerega ni na znanju temelječega gospodarstva.

Za mnoge je najpomembnejše vprašanje v zvezi z UTD, ki največkrat tudi odloča o sprejemljivosti zamisli, **določitev njegove višine**. Ta razmišljanja se pogosto neupravičeno reducirajo na vprašanje ekonomske vzdržnosti njegove uvedbe. Največ predlogov razmišlja o uvedbi UTD nekje na ravni življenjskega minimuma ali pod njo, vendar je tu na mestu opozorilo, da višina ni definicijska lastnost predloga UTD. Da bi lahko začeli z izračunavanji vzdržnosti uvedbe takšne sheme, je izjemno pomembno pred tem odgovoriti na vprašanje, katere – če sploh – dosedanje oblike neplačanih storitev socialnega varstva bi ohranili. Izračun ekonomske vzdržnosti določene sheme UTD je bistveno odvisen od teh odgovorov.

Jasno je, da uveljavitev UTD vsem prejemnikom zagotavlja določeno stopnjo socialne varnosti, ne da bi načel tržno uspešnost družbe, ki ga je uvedla, ampak, nasprotno, da krepí nekatere mehanizme njene uspešnosti. Ta uspešnost je nujna sestavina trajnosti modela boja proti revščini v pogojih tržne ekonomije.

Za nadaljnje branje:

Joshua Cohen, Joel Rogers, Igor Pribac (ur.). Brezplačno kosilo za vse?, Založba Krtina, Ljubljana.

Igor Pribac, Valerija Korošec (ur.). *UTD v Sloveniji*, Založba Krtina, Ljubljana.

<http://zofjini.org/utd.html>



SOCIALNA TRGOVINA

S socialno trgovino k zmanjšanju revščine

Martina Romih, ŠENT – Slovensko združenje za duševno zdravje



ŠOTRA

trgovina odprtega srca



REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI



Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Revščina je v Sloveniji vse večji problem. V zadnjem času je eden največjih vzrokov ta, da ljudje nimajo dela in rednih dohodkov in so vedno bolj prepuščeni sami sebi. Na trgu dela so **invalidi, še posebej ljudje s težavami v duševnem zdravju**, tista ranljiva skupina, ki imajo ne samo zaradi starosti ali nizke stopnje izobrazbe, temveč dodatno še zaradi duševne in telesne prizadetosti, zelo velike težave pri zaposlovanju. Skupna značilnost te ranljive skupine predstavlja pogosto menjavanje stanja zdravja in bolezni, zaradi pogostih bolezenskih nihanj so čustveno labilni in hitro menjavajo razpoloženskega stanja. Velik problem predstavlja stigmatizacija. Po navadi ljudje s težavami v duševnem zdravju, tudi če dobijo zaposlitev, opravljajo slabše plačana dela, delo pa dobijo še težje kot invalidi s telesno prizadetostjo, četudi imajo višjo izobrazbo in bi delo lahko opravljali vsaj enako kakovostno. Trajanje brezposelnosti je zato pri izpostavljeni ranljivi ciljni skupini še daljše kot pri ostalih. Socialna izključenost in brezposelnost predstavljata kot posledica zdravstvenega in psihofizičnega stanja za invalide (še posebej ljudi s težavami v duševnem zdravju) veliko večjo nevarnost, saj lahko bolezensko stanje še poglobita.

S starostjo in po dolgoletni delovni dobi se povečuje verjetnost različnih bolezni, pešanje fizične in umske moči, zaradi katerih **starejši** težko pridejo do ponovne zaposlitve, ko enkrat postanejo brezposelni in za delodajalce niso zanimivi. Starejši težje sledijo novostim, napredku in se težje učijo.

Pri njih lahko socialna izključenost in brezposelnost privede do stanja, ko posameznik ne vidi več smisla življenja, razmišlja o minljivosti, občuti osamljenost, ne počuti se koristnega.

Mlajše osebe od 25 let so zaradi neuspehov pri pridobivanju izobrazbe in posledične brezposelnosti pesimistične glede svoje prihodnosti, doživljajo se kot nemočne in nemotivirane, zaradi česar se pojavljajo osebne in psihofizične motnje. Pri mladih socialna izključenost in brezposelnost pripelje do tega, da si ne ustvarjajo svojih družin, saj niso finančno samostojni, odvisni so od staršev, pri katerih veliko mladih živi kar do tridesetega leta, izgubijo socialne stike. Sicer so bolj fleksibilni in pripravljeni sprejeti delo, ki zahteva dodatno izobraževanje ali usposabljanje, vendar jih delodajalci pogosto ne zaposlijo zaradi premalo delovnih izkušenj.

Vse tri ciljne skupine se počutijo nesposobne dejavnega in zadovoljujočega poklicnega in zasebnega življenja, to so skupine, kjer revščina vedno bolj izstopa in se širi.

Po podatkih Statističnega urada RS je bila stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji ob koncu meseca januarja 2012 12,5 odstotna. Število vseh brezposlenih je bilo po statističnih podatkih ZRSZ v februarju 2012 višje od 115.000. Od tega je več kot 70.000 brezposelnih z nižjo stopnjo izobrazbe (do vključno IV. stopnje) in več kot 39.000 brezposelnih starejših od 50 let. Zakon o varstvu podatkov onemogoča pridobitev natančnih podatkov o zaposlenosti ljudi, ki imajo težave v duševnem zdravju, saj so to podatki osebne narave. Zavod RS za zaposlovanje, ki sicer vodi evidenco brezposelnosti po spolu, stopnji izobrazbe in drugih kriterijih prav tako tega podatka nima. Po nekaterih podatkih Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje je med visokim številom invalidov (140.000) petina le-teh (28.000) ocenjena, da imajo tudi težave v duševnem zdravju. Tudi Zavod RS za zaposlovanje ocenjuje, da je na približno 1000 prijav v njihovo evidenco brezposelnih 10 odstotkov teh ljudi s težavami v duševnem zdravju (okrog 1.500 ljudi).

Po podatkih Statističnega urada RS je v Sloveniji v letu 2010 pod pragom tveganja revščine živelo 12,7 odstotka ljudi, ki prejema mesečni razpoložljivi neto dohodek nižji od 587 evrov na odraslega člana gospodinjstva. Že takrat je pod pragom tveganja revščine živelo 1,4 odstotne točke več ljudi kot leta 2009, iz leta v leto pa je ta odstotek tudi vedno višji. Gospodarska kriza se še vedno kaže v večanju števila ljudi, ki se z revščino spopadajo.

S pomočjo sredstev iz kohezijskega sklada želimo izkoristiti priložnost sofinanciranja, ki ga ponuja javni razpis in zagotoviti sredstva za zagon socialne trgovine Sotra, ki bi v prihodnosti predstavljala inovativni model za vzpostavitev mreže socialnih trgovin na območju cele Slovenije in bi revščino vsaj omilila.

S projektom želimo zagotoviti:

- možnosti usposabljanja in zaposlovanja osebam iz ranljivih ciljnih skupin in večjo konkurenčnost teh oseb na trgu dela;
- s strokovnim pristopom in prilagojenimi delovnimi mesti v trgovini osebam iz izbranih ciljnih skupin lajšati osebne in psihofizične motnje, nastale kot posledice dolgotrajne brezposlenosti;
- z vzpostavitvijo poklicnega življenja osebam iz ranljivih ciljnih skupin izboljšati socialne stike in socialno vključenost, s tem pa posledično samostojnost v zasebnem življenju;
- dohodkovno šibkejšim članom družbe (potencialnim kupcem) povečati kupno moč z nakupi cenejših izdelkov in jim s tem izboljšati kakovost življenja;
- izbranim trgovcem in proizvajalcem (dobaviteljem), ki bodo sodelovali s socialno trgovino, v očeh javnosti izboljšati podobo ter jih predstaviti kot trgovce/proizvajalce s socialnim čutom.

Najpomembnejši cilji projekta:

- Ustvarjanje novih delovnih mest v okviru razvoja tržne dejavnosti socialnega podjetništva – socialne trgovine; usposabljanje oseb iz ranljivih ciljnih skupin za delo v tej dejavnosti in dejanska realizacija njihovih zaposlitev ter s tem povečanje enakih možnosti na trgu dela in povečanje dostopa do zaposlitve oseb iz ranljivih ciljnih skupin; krepitev socialne vključenosti, poklicne integracije in reintegracije oseb iz ranljivih ciljnih skupin in s tem zmanjševanje njihove socialne marginalnosti in revščine (usposobiti 11 oseb iz ranljivih ciljnih skupin za delo v trgovinski dejavnosti ter realizirati zaposlitev petih oseb iz ranljivih ciljnih skupin v socialni trgovini).
- Z delovanjem in širjenjem mreže socialnih trgovin povečati socialno varnost in izboljšati kakovost življenja socialno šibkih prebivalcev Republike Slovenije (z ustrezno cenovno politiko poslovanja v socialni trgovini želimo omogočiti večjo dostopnost prehrabnenih dobrin socialno šibkim prebivalcem Republike Slovenije; z info točko, locirano v socialni trgovini, želimo informirati in obveščati kupce trgovine o možnih virih in načinih pomoči za izboljšanje kakovosti življenja).
- Razviti nove tržne dejavnosti socialnega podjetništva – socialne trgovine in vzpostaviti trajnostno naravnani model socialnih trgovin v trgovinski dejavnosti.
- Razviti optimalni model socialne trgovine z dodatnimi raziskavami specifičnih področij za optimizacijo poslovnega procesa; v drugem letu trajanja projekta odpreti eno socialno trgovino na območju Štajerske; v tretjem letu trajanja projekta in po zaključku projekta razširiti dejavnost socialne trgovine na potujočo prodajalno, dostavo na dom in spletno trgovino ter proučiti možnosti odprtja druge socialne trgovine.

PRAVIČNA TRGOVINA

Potrošnik potrošniku delojemalec oz. kako si odtrgujemo delovna mesta

Rene Suša – Društvo Humanitas

V vse bolj globaliziranem svetu, v katerem se prosto selijo ne samo kapital in dobrine, temveč vse pogosteje tudi storitve in deloma tudi ljudje, je vprašanje revščine v posamezni državi, kot je npr. Slovenija, nujno pogledati tudi v širšem – t.j. mednarodnem kontekstu.

Zadnjih nekaj let smo priča skokovitemu porastu revščine v Sloveniji in velik del te rasti je povezan z izgubo zaposlitve (samo v lanskem letu se je št. delovno aktivnih prebivalcev zmanjšalo za približno 90.000 – podatki SURS), tako rekoč mrtvim trgovim delovne sile (ob času pisanja članka je ZRSZ objavil 839 prostih delovnih mest in 116.121 iskalcev zaposlitve) in vse večjim številom revnih zaposlenih.

Slovenija je v zadnjih dveh desetletjih doživela preobrazbo iz družbe proizvodnje v učbeniški primer potrošniške družbe. Ljubljana ima tako največjo površino nakupovalnih centrov na prebivalca v Evropi, največji posamezni nakupovalni center, Slovenija kot država pa se uvršča prav tako na sam vrh evropske lestvice. Kar spodbudno, sploh če ta neverjeten vzpon primerjamo z množičnim zapiranjem tovarn, opuščanjem kmetijskih površin in v zadnjih nekaj letih tudi propadom nekaj deset tisoč samostojnih podjetnikov in manjših gospodarskih družb.

Poglejte v svojem domačem kraju, koliko novih trgovin se je odprlo v zadnjem desetletju ali dveh in koliko novih gospodarskih obratov je pričelo zaposlovati. Verjetno se boste zgrozili ob videnem. Kolesi rastoče potrošnje in rastoče revščine pa nekoliko paradoksalno poganjata drug drugega v smeri vedno večje polarizacije med tistimi, ki imajo, in tistimi, ki nimajo, ne samo v okviru državnih meja, temveč tudi v svetovnem merilu. Česa namreč trošimo vse več? Predvsem cenениh, nizkokakovostnih dobrin – od hrane in tekstila do zabavne elektronike in otroških igrač.

Ni potrebno biti velik ekonomskih strokovnjak za ugotovitev, da kavbojke po 5 ali 10 € niso bile narejene v skladu s posebej visokimi delovnimi in okoljskimi standardi, in tudi če nam matematika ni blizu, je verjetno jasno, da je majico za 3 € verjetno sešila mladoletnica v eni od življenjsko nevarnih 'švicfabrik' v t.i. izvoznih conah. Domnevam tudi, da mi boste pritrdili, da je skregano z vsako pametjo – s kmečko pa prav gotovo –, da se na prodajnih policah lahko nahaja čebula iz 16.000 km oddaljene celine po ceni 30 centov za kg.

Kljub temu se vedno najde množica kupcev teh dobrin in glede na trenutne trende bo vse več takih, ki se bodo za tovrstne izdelke odločali, ker jim finančne zmožnosti ne bodo dopuščale več prav dosti izbire. Številnim ostalim pa je preprosto vseeno ali pa ne verjamejo, da lahko s premišljeno izbiro kakorkoli vplivajo na zatečeno stanje. Še vedno smo namreč ujeti v miselnost, po kateri je blaginja stvar posameznika in ne stanja v skupnosti. Češ – zakaj bi kupoval jabolka pri bližnjem kmetu, če jih v trgovini lahko dobim trikrat ceneje, pa čeprav so lanskoletni pridelek iz Argentine. S prihrankom pa lahko potem kupim še hruške in sem na boljšem, kot bi bil sicer.

V tem krogu globalnega izkoriščanja je verjetno najbolj pretresljivo to, da mu olje na ogenj priliva vedno večje število ljudi, ki so zaradi nizkih dohodkov prisiljeni kupovati najcenejše dobrine. Nizki dohodki kot posledica izgube delovnega mesta ali znižanih plač pa so ponovno nujna sestavina izkoriščevalske verige, kjer višino mezde (na svetovnem nivoju) vse pogosteje določa najšibkejši člen. Tako si tekstilna delavka v marsikateri državi zelo težko privoščiči srajco, ki jo je sama sešila.

Na tak način si odtrgujemo plače in delovna mesta do najnižjega možnega skupnega imenovalca – revščine. Si res želimo biti konkurenčni na svetovnem trgu? Se zavedamo, kaj to pomeni in s kom tekmujemo? S kakšnimi delovnimi razmerami?

Problem revščine bodisi v Sloveniji bodisi v katerikoli drugi državi je v svojem bistvu vedno problem globalne solidarnosti. Bitka za dobro plačana delovna mesta v Sloveniji je ista bitka, kot je bijejo delavke in delavci na Kitajskem, v Nigeriji, Braziliji ali na Hrvaškem. Ker smo vsi hkrati proizvajalci (vsaj storitev, če ne dobrin) in potrošniki, sta ti dve plati medalje neločljivo povezani. Gibanja za mednarodno solidarnost delavcev in delavk dopolnjujejo tudi gibanja za solidarnost potrošnikov, kot je npr. gibanje za pravično trgovino oz. fair trade.

Med ključna načela pravične trgovine sodijo pravično plačilo proizvajalcem, prepoved otroškega dela, enako plačilo moškimi in ženskam, transparentnost poslovanja, primerne in varne delovne razmere ter varovanje okolja. Čeprav prodaja teh izdelkov v Sloveniji ne dosega velikega obsega, pa je verjetno pomembnejše sporočilo, ki ga ti izdelki prinašajo – sporočilo globalne solidarnosti. Slednjo lahko uresničujemo na tisoče načinov in pravična trgovina je zgolj eden med njimi.

Sistem pravične trgovine je bil vzpostavljen z namenom zagotavljanja sledljivosti izvora izdelkov, ki prihajajo iz gospodarsko nepriviligiranih držav, kjer je stopnja izkoriščanja največja, vendar so načela, ki jih zagovarja, univerzalno veljavna. Na krajših, lokalnih nabavnih verigah, lahko sami poskrbimo za to, da so

proizvajalci prejeli pošteno plačilo, če kupujemo preprosto kar neposredno od njih. Vsak evro, ki se obrne v lokalnem gospodarstvu, pa ima večkratno pomnoževalni učinek.

Spoprijemanje z vprašanjem revščine tako ni zgolj vprašanje političnih in gospodarskih, temveč tudi čisto osebnih odločitev. To seveda ne pomeni, da lahko državo in gospodarstvo kar prepustimo v roke tistih, ki se vedno znova izkažejo za naše nelegitimne (čeprav legalne) predstavnike. Množični protesti v preteklem letu so dober pokazatelj splošne nejevolje, ki pa je bila razumljena predvsem v lokalnem oz. nacionalnem kontekstu. Miselni preboj v globalno sfero nas tako pretežno še čaka. A brez skrbi, tam zunaj bomo našli veliko prijateljev.



SOCIALNO PODJETNIŠTVO

Revščina ni več le obrobni pojav

Jadranka Vesel, RISE Raziskovalni inštitut za socialno ekonomijo

Razmislek o revščini je za posameznika, ki premore nekaj malega **empatije**, travmatična izkušnja tako pri nas kot v svetu. Povečevanje pojavnosti revščine, ki je vse bolj prisotna tudi med zaposlenimi, kaže vse bolj značaj kronične bolezni, ne le obrobnega pojava. Prav tako je razraščanje neenakosti pokazatelj resnih problemov družbe 21. stoletja.

Zajezitev revščine, tako kot neenakosti, se zdi vse bolj nedosegljiv cilj.

Na tem mestu ne bomo razmišljali o vzrokih v celoti, prav tako ne o načinih preseganja pojavnosti revščine in neenakosti. Skušali bomo le pokazati, zakaj ni dovolj ukrepanje vseh tistih, ki se na različne načine ukvarjamo z zamejevanjem obeh pojavov. Skušali bomo misliti vse manj prisotno skupnost in zaznati razpad skupnosti kot enega od mnogih razlogov za širjenje obeh pojavov.

Čeprav niso države nikoli prej namenjale toliko sredstev za skupnostne iniciative, čeprav nikoli prej družbe niso proizvajale toliko materialnih dobrin, toliko različnih načinov za omejevanje revščine, se ta širi in je vse bolj prisotna v vseh kotičkih našega planeta. Slovenija ni izjema, je le ena od množice držav, ki **problem revščine skušajo zamejevati**, hkrati pa **ustvarjajo pogoje za nastajanje nove revščine in neenakosti**. Sodobni miti o vsemogočnosti trga, o varnosti in o posamezniku, ki naj bi poskrbel za svoje lastno dobro bivanje na tem planetu, so vzvodi, ki **revščino in neenakost poganjajo kot »prepetuum mobile«**. Razpad skupnosti tako kot navedeni miti časa, ki ga živimo tudi pri nas, sta pripeljala posameznika v stanje občutenja sebe samega kot krivca za probleme, ki jih doživlja. Zato tudi ni več dovolj prostovoljcev, ki bi pomagali pomoči potrebnim, ni več dovolj zagotavljanje vse večjih količin sredstev, ki so namenjena revnim in ogroženim.

Moramo seveda priznati, da je **spopad z razraščajočo revšino potreben**, pa čeprav na tako zamejene načine, kot ga je oblikoval Zakon o socialnem podjetništvu, s tem ko je bil sprejet, je pa to daleč premalo, da bi lahko radikalneje poseglo v naraščanje pojavnosti revščine v Sloveniji. Sprejetje Zakona o socialnem podjetništvu sicer kaže **voljo vladajočih po urejanju** nekaterih razmerij v družbi, ki naj bi prispevala k zaježitvi revščine, vendar na drugi strani prispeva k njenemu razraščanju. Naj skušamo utemeljiti trditev.

1. Zakon **omejuje področja delovanja socialnih podjetij** na tiste dejavnosti, ki naj bi jih vsakokratna vlada milostno dovolila opravljati socialnim podjetjem. S tem podjetja obsoja na odvisnost od vladajočih in hkrati na dejavnosti, ki niso najbolj primerne za nekatere specifične skupine.

2. Zakon opredeljuje socialno podjetništvo kot dejavnost v podporo ogroženim skupinam ali kot dejavnost, ki jo ogrožene skupine z zaposlitvijo v socialnih podjetjih izvajajo. Možnost, da **socialna podjetja postajajo getoizirani otoki**, skuša zamejevati z določilom o razmerjih zaposlenih, hkrati pa sprejema moderne prakse dela z izključenimi in načine, ki le te aktivno postavljajo v vlogo odgovornih in polno sposobnih članov skupnosti, zamika prav zaradi teh istih opredelitev.
3. Ker izključenost ni le stvar posameznika temveč najpogosteje stvar **izključujoče nastrojene družbe**, zakon posamezniku implicitno odreja najosnovnejše podjetniške sposobnosti in postavlja v vlogo socialnega podjetnika podpornika takega podjetja. Jasno sliko vidimo, ko pogledamo tuje izkušnje. M. Yunus (Mohammad Yunus in Grameen Bank - Nobelova nagajenca za mir 2006) je ali v isti meri socialni podjetnik, kot so to ženske, ki so kreditojemalke in lastnice (do 90%) Grameen banke, ali pa to sploh ni. Grameen banke brez množice žensk, ki jim je preživetvena nuja narekovala delovanje, ne bi bilo.
4. Zakon izenačuje različne oblike **podjetniškega organiziranja** in različne načine **skupnostnega organiziranja**, kar prispeva k zmešnjavi pri delitvi vlog v družbi. Ob tem je izjemno pomembno, da jasno vidimo različne oblike podjetniške iniciative, ki z obliko implicitno kaže značaj skupnosti, kar naj bi na nek način bilo socialno podjetje, kar pa je lahko le na silo kapitalsko utemeljena organizacija. Kot argument naj navedem multinacionalke, ki izvajajo nekatere javne funkcije, vendar na način, ki ustreza profitnemu načinu delovanja in povečevanju profita na račun davkoplachevalcev kot tudi ljudi, ki so v programe vključeni (glej izkušnjo privatiziranih zaporov v ZDA).
5. Zakon ne razlikuje med načini delovanja subjektov, ki jih opredeljuje njihova skupnostna ali kapitalska osnova, prav tako ne razlikuje med organizacijami, ki so **nepridobitno usmerjene** in tistimi, ki so usmerjene v **skupnostni razvoj** (non – for – profit subjekti). Prehajanja med statusom socialnega podjetja in običajne kapitalske družbe puščajo pot privatizaciji državnega ali celo privatizaciji pridobitkov ogroženih skupin.

Navajamo le nekatere od problemov, ki jih Zakon o socialnem podjetništvu odpira, prav te pa zato, ker so nekatere rešitve (oziroma njihov značaj) problematične, kar je eden od vzrokov, ki so pripeljali do razraščanja revščine.

Gotovo bo potrebno marsikaj spremeniti v odnosih delo–kapital pri čemer je potrebno na novo misliti delo, akumulacijo kapitala, vlogo kapitala. S tem odpiramo izjemno kompleksne teme našega časa, ki ne poznajo hitrih in enostavnih rešitev, še posebej če zmoremo misliti kompleksnost človeške družbe in njene naravne obkrožitve. Revščina je posledica razpadanja skupnosti in je obvladljiva le z radikalnimi rešitvami v svetovnih razmerjih, zakaj **svet** ni več množica držav, ampak **je eden** in edini, nimamo rezervnega.

O AVTORJIH

Mag. Nataša Dernovšček Hafner, univ. dipl. psih., na humanitarnem področju aktivno sodeluje več kot desetletje, predvsem v programih socialne rehabilitacije ranljivih skupin. Je članica več strokovnih združenj doma in v tujini. Bila je članica upravnega odbora NFHOS-a v prvi sestavi (2008-2012). Je članica Sveta Fiha, kjer zastopa interese različnih programov humanitarnih organizacij in deluje v njihovo dobrobit. Zaposlena je v zdravstvu, na področju promocije zdravja.

Dr. Srečo Dragoš je profesor za sociologijo, zaposlen na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani. Ukvarja se z vprašanji, ki so družbeno podcenjena, v zadnjih letih predvsem s problematiko socialne politike in socialnega dela.

Stanka Intihar je univerzitetna diplomirana ekonomistka (EF v Ljubljani), zaposlena kot višja svetovalka na Statističnem uradu RS, na oddelku za demografske statistike in življenjsko raven. Ukvarja se predvsem z organizacijo raziskovanj, obdelavo in analizo podatkov ter metodologijo in izračunom kazalnikov dohodka in revščine.

Anton Komat je samozaposlen v kulturi, pisatelj, esejist ter scenarist in voditelj TV-filmov, neodvisen raziskovalec s področja biozofije in systemske teorije. Izdal je 10 samostojnih knjig, objavil več kot 500 člankov, napisal scenarije za 47 TV-filmov, je član PEN Club International.

Dr. Mateja Kožuh Novak, upokojena ginekologinja in epidemiologinja. V letih 1994 do 1998 poslanka v Državnem zboru. V okviru Centra za promocijo zdravja na Slovenski filantropiji je zasnovala projekt Starejši za večjo kvaliteto življenja starejših doma, ki ga uspešno nadaljuje in širi Zveza društev upokojencev Slovenije. Od leta 2007 predsednica Zveze društev upokojencev Slovenije.

Prim. Anica Mikuš Kos, dr. med., upokojena otroška psihiatrinja, soustanoviteljica Slovenske filantropije, Združenja za promocijo prostovoljstva. V zadnjih letih intenzivno izvaja projekte psihosocialne pomoči učiteljem na postkonfliktnih območjih, predvsem na Kavkazu, Zahodnem Balkanu in na Bližnjem vzhodu. Je aktualna predsednica Slovenske filantropije in prva nagrajenka Nacionalnega foruma humanitarnih organizacij Slovenije, prejemnica najvišje stanovske nagrade, kipca dobrote.

Tereza Novak, univ. dipl. filozofinja, od leta 1992 zaposlena na Slovenski filantropiji, Združenju za promocijo prostovoljstva, kot izvršna direktorica. Deluje predvsem na področju prostovoljstva, humanitarnosti in razvojnega sodelovanja. Trenutna predsednica Nacionalnega foruma humanitarnih organizacij Slovenije. Vodi ga že drugi mandat.

Meta Odar, diplomirana ekonomistka (UNI), je sekretarka Nacionalnega foruma humanitarnih organizacij Slovenije (NFHOS). Zadolžena je za komunikacijo med upravnim odborom, članicami in drugimi javnostmi, operativna opravila ter administriranje spletne strani. Trenutno je kot koordinatorka projektov zaposlena na Slovenski filantropiji.

Dr. Igor Pribac se ukvarja s politično filozofijo, socialno filozofijo in praktično etiko. Predava na oddelku za filozofijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Je prevajalec in urednik nekaterih temeljnih prevodov s področja politične filozofije in družbene teorije (Spinoza, Hobbes, Rousseau, Locke, Kymlicka), sourednik dveh knjig o univerzalnem temeljnem dohodku in avtor več člankov o tej ideji.

Dr. Bojan Regvar je zaposlen na Socialni zbornici Slovenije kot generalni sekretar tega strokovnega združenja. Poklicno pokriva delovanje celotnega socialnega varstva, sicer pa je avtor več knjižnih priročnikov, številnih člankov, nosilec otvoritvenih predavanj na mednarodnih seminarjih, soavtor znanstvene monografije in izvajalec predavanj na seminarjih, ki so izvedeni v Republiki Sloveniji.

Martina Romih je koordinatorka projekta Socialna trgovina Sotra. Po izobrazbi je univerzitetna diplomirana politologinja, na Šentu pa zaposlena skoraj 2 leti kot projektna vodja.

Slavica Smrtnik, je predsednica Novega Paradoksa (leta 2005 je pričela z delom v Novem Paradoksu), podpredsednica NFHOS, članica nadzornega odbora Socialne zbornice Slovenije, svoje poslanstvo pa opravlja tudi pri Varuhu človekovih pravic v Državnem preventivnem mehanizmu, kjer opravlja preventivne preglede za varstvo oseb, ki jim je odvzeta prostost v RS.

Nataša Sorko, univ.dipl.soc.ped., dipl.ekon., je predsednica Društva Žarek upanja in strokovna vodja programov psihosocialne obravnave oseb s težavami zaradi odvisnosti od alkohola in njihovih pomembnih bližnjih oseb ter njihovih mladoletnih otrok. Je strokovna delavka na področju socialnega varstva z opravljenim strokovnim izpitom iz socialnega varstva in članica raziskovalne skupine v Društvu Žarek upanja.

Simona Stegne je strokovna delavka v Društvu prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote. Zavzema se za reševanje problematike socialne izključenosti brezdomstva ter najbolj ranljivih skupin. Prav tako aktivno deluje pri razvijanju prostovoljskega dela ter njegove promocije.

Rene Suša je zaposlen kot projektni vodja na društvu Humanitas, kjer se ukvarja z razvijanjem vsebin s področja globalnega učenja. Raziskuje predvsem tematike povezane z delovanjem globalne ekonomije in potrošniške družbe.

Alojzij Štefan, po poklicu diplomirani defektolog, dela kot strokovni delavec socialnega varstva v programu za pomoč odvisnikom Terapevtska Skupnost Srečanje, ki deluje v okviru Zavoda Pelikan Karitas. Na Karitas dela že 16. leto in se je kot predstavnik Slovenske karitas v Caritas Internationalis in Caritas Europa ter v nevladnih mrežah v EU več let aktivno ukvarjal s temo boja proti revščini in socialni izključenosti.

Jadranka Vesel je aktivistka civilno družbenih gibanj, ustanoviteljica in promotorka zadrug in zadružništva. Zadnja leta deluje v okvirih različnih civilnih iniciativ, je ustanoviteljica Inštituta za socialno ekonomijo in podpornica ustanavljanja zadrug na različnih področjih odgovornega delovanja do skupnosti, posameznika in okolja.

O NACIONALNEM FORUMU HUMANITARNIH ORGANIZACIJ SLOVENIJE (NFHOS)

Predstavitev nacionalnega foruma humanitarnih organizacij slovenije

Nacionalni forum humanitarnih organizacij Slovenije (NFHOS), ki **združuje organizacije s podeljenim statusom humanitarne organizacije v Sloveniji**, trenutno šteje 92 članic. NFHOS je bil ustanovljen leta 2008 z namenom, **da bi spodbudil medsebojno povezovanje vseh slovenskih humanitarnih organizacij in tako izboljšal možnosti skupnega delovanja za boljši družbeni in socialni položaj najbolj ranljivih posameznikov in skupin**. NFHOS se od samega začetka trudi javno opozarjati na vse oblike družbene izključenosti in neenakosti, na vse oblike nasilja in ogrožanja človekovega dostojanstva, hkrati pa predlaga ustrezne ukrepe, strategije in politike. Pomemben glasnik NFHOS-a je **Kongres humanitarnih organizacij**, na katerem so podeljena tudi priznanja NFHOS in Kipec dobrote (najvišje priznanje). Nagrade prejmejo posamezniki, ki so s svojim delom trajno zaznamovali delo in organiziranost na humanitarnem področju v Sloveniji.

NAMEN IN POSLANSTVO

Forum je namenjen predvsem koordinaciji humanitarnih organizacij, usklajevanju interesov humanitarnih organizacij pred zahtevnejšimi skupnimi nalogami in zastopanje v primeru skupnih interesov. Poslanstvo foruma je z oblikami koordinacije, usklajevanja in zastopanja sistemsko uveljavljanje vloge humanitarnih organizacij pri doseganju njihovega primarnega poslanstva ter zagotavljanje ustrezne vključenosti foruma na vseh družbenih področjih in ravneh.

CILJI NFHOS

- koordinirano zastopanje skupnih interesov vseh humanitarnih organizacij, članic foruma brez razlik v interesnih dejavnosti in po načelu enakopravne zastopanosti;
- zastopanje humanitarnih organizacij na političnem, humanitarnem, socialnem, zdravstvenem, kulturnem, ekonomskem in mednarodnem področju;
- aktivno sodelovanje pri spreminjanju zakonodaje, ki vpliva na vsa ta področja, zagovarjanje skupnih ciljev pred vplivnimi skupinami, političnimi strankami, institucijami in posamezniki v Republiki Sloveniji in v Evropski uniji;
- povezanost humanitarnih organizacij na programskem, strokovnem in organizacijskem področju za večjo učinkovitost človeških, finančnih in materialnih virov ter za nepristransko in nevtrarno pomoč kar se da velikemu številu upravičencev.

Za doseg skupnega namena in ciljev, forum opravlja predvsem

SLEDEČE NALOGE:

- **Usklajuje skupne interese humanitarnih organizacij** v civilnem dialogu med humanitarnimi organizacijami, z državnimi in drugimi javnimi institucijami ter strokovnimi združenji in drugimi organizacijami;
- **Spodbuja povezovanje humanitarnih organizacij** za boljši družbeni in socialni položaj najbolj ranljivih posameznikov in skupin s preverljivimi metodami in pripravlja predloge za izboljšanje, spreminjanje ali odpravljanje takšnega položaja;
- **Opozarja na vse oblike družbene izključenosti**, neenakosti, ogroženosti človeškega dostojanstva in na vse oblike nasilje ter hkrati predlaga ustrezne ukrepe, strategije in politike;
- **Preučuje slovensko zakonodajo in daje pobude za njeno dopolnjevanje ali spremembe** ter daje predloge za usklajeno in učinkovito javno predstavitev predlogov sprememb;
- **Zbira, predlaga in oblikuje skupne predloge za imenovanje predstavnikov humanitarnih organizacij** v organe državnih in drugih javnih institucij ter v organe mednarodnih organizacij in združenj;
- **Obravnavata značilne potrebe posameznih humanitarnih organizacij in po dogovoru podpira njihov razvoj** in status na podlagi avtonomne pobude članice foruma;
- V skladu s skupnimi potrebami **se vključuje v delovanje na mednarodnem področju**;
- **Organizira**, zaradi obveščanja in uveljavljanja interesov humanitarnih organizacij ali tistih skupin in posameznikov, ki jim organizacije pomagajo, **skupne nastope humanitarnih organizacij v javnosti**;
- **Izvajata letna srečanja humanitarnih organizacij.**



Nagrajenci NFHOS v letu 2011

NFHOS se aktivno odziva na dogodke povezane z ugledom humanitarnih organizacij. Od ustanovitve do danes je NFHOS izvedel **9 skupnih pobud** (med drugim Poslanico ob svetovnem dnevu boja proti revščini, podporo kandidatom humanitarnih organizacij za Svet FIHO, Odprto pismo humanitarnih organizacij, ki delujejo na področju zdravja, sprememba Zakona o lastninskem preoblikovanju Loterije Slovenije). Veliko truda je bilo vložena tudi v **številčno izenačitev predstavnikov humanitarnih organizacij s predstavniki invalidskih organizacij znotraj Sveta FIHO** (sprememba Zakona o lastninskem preoblikovanju Loterije Slovenije, ZLPLS), ki je bila na koncu dosežena. V letu 2013 smo na spletni strani www.nfhos.si v okviru projekta **Združimo moči** vzpostavili tudi seznam potreb uporabnikov humanitarnih organizacij, s katerim želimo združiti informacije o potrebah uporabnikov programov humanitarnih organizacij, da bi posamezniki in podjetja, ki želijo pomagati, na lažji način prišli do informacij o osebah, ki pomoč resnično potrebujejo. V letu 2013 smo pričeli s projektom Viški hrane, v okviru katerega se s trgovskimi verigami dogovarjamo za razdeljevanje hrane, ki bi jo sicer trgovine morale zavreči ob koncu delovnega časa, a je še vedno užitna.

Na 3. Kongresu slovenskih humanitarnih organizacij, ki je potekal 10. junija 2013 v Slovenj Gradcu, je NFHOS prvič podelil **priznanja za delo v humanitarnih organizacijah**. Najvišje priznanje, Kipec dobrote, je bilo podeljeno **Prim. Anici Mikuš Kos, dr. med.** Posebna priznanja za dolgoletna udejstvovanja v humanitarnih organizacijah in prispevke k razpoznavnosti in spoštovanju humanitarnega dela so prejeli **Primarij Boris Cibic, dr. med, Lorena Marija Meglič, Majda Štruc, Breda Kojc, Janko Kušar, Jože Faganel in Igor M. Ravnik**. Zahvali za dobro delo in spodbude dobrotelnosti sta prejela **Špela Zgonc in Mario Galunič**.

Člani predsedstva in upravnega odbora v mandatu 2013–2017:

Predsednica: Tereza Novak, Slovenska filantropija

Podpredsednika:

Janez Pezelj, Rdeči križ Slovenije;

Slavica Smrtnik, Novi paradoks – Slovensko društvo za kakovost življenja.

Upravni odbor:

Edo P. Belak, Šent – Slovensko združenje za duševno zdravje;

Jadranka Barbarič, Društvo za pomoč in samopomoč na področju zasvojenosti
Zdrava pot;

Ljuba Capuder, Beli obroč Slovenije – Društvo za pomoč žrtvam kaznivih dejanj;

Bojan Proje, Društvo diabetikov Mežiške doline;

Boštjan Repnik, Ozara Slovenija – Nacionalno združenje za kakovost življenja;

Livija Rojc Štremfelj, Rdeči noski – Društvo za pomoč trpečim in bolnim;

Nataša Sorko, Društvo Žarek upanja

Simona Stegne, Društvo prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote;

Alojzij Štefan, Slovenska Karitas.

Sekretarka: Meta Odar, Slovenska filantropija

Kontakt:

Nacionalni forum humanitarnih organizacij Slovenije (NFHOS)

Poljanska cesta 12, 1000 Ljubljana

01/430 12 88

051 315 162

nfhos.info@gmail.com

www.nfhos.si

POKROVITELJICA



ISBN 978-961-281-179-2



Dernovšček Hafner Nataša

Dragoš Srečo

Intihar Stanka

Komat Anton

Kožuh Novak Mateja

Lamovšek Mateja

Mikuš Kos Anica

Novak Tereza

Odar Meta

Pribac Igor

Regvar Bojan

Romih Mateja

Smrtnik Slavica

Sorko Nataša

Stegne Simona

Suša Rene

Štefan Alojz

Vesel Jadranka